

29,6190 Y. Düşünce

Karabağ olayları ve Azerbaycan'ın istilası

Cabbar ERTÜRK

1828 senesine kadar Güney Kafkasyada Ermenistan diye bir bölge yoktu. Karadeniz sahillerinde bir milyon ahalisinin yüzde yetmiş Gürcü olan bir Gürcüstan vardı. Geri kalan yerlerin hepsi Azerbaycandı. Ermeniler Azerbaycan ve Gürcüstan sınırları içerisinde dağınık halde yaşayan yüzbinlik bir azınlıktı. Kafkasya'ya Ruslar ilk defa Gürcüler davet etmişlerdi ve Tiflis Çar istilâ ordusunun merkezi olmuştu. Rus istilâ ordusunun kumandanları ise Almanlardı. Ruslar Kafkas Türklüğü ile Osmanlı Türk devleti arasında sınır yaratmak için Türkiye ve İrandan Ermenileri davet ederek Erivan ve Gümrü bölgelerine yerleştirdiler. Doksanıç savaşıdan sonra da İrandan getirdikleri Ermenilerin bir kısmını Karabağa iskân ettiler.

Hiristiyan olan Gürcüler ve Ermeniler için okullar açtılar. Harp okullarına alarak subay yetiştirdiler. kurmay sınıfı oluşturdular. Böylece Ermeni ve Gürcülerden Türk düşmanı milli münevverlik oluştu. Bu münevverliğin eliyle de Osmanlı devleti içindeki Ermenileri devlet içinde beşinci kol halinde geliştirmeyi planladılar.

Yetişen Ermeni münevverleri Rus çarlığının istediğinden daha fazla faaliyet göstererek Osmanlı devletindeki Ermenileri teşkilatlandırdılar. 1915 senesine kadar Osmanlı devleti içinde Anadolu'da bir Yunanistan veya bir Bulgaristan yarattılar. Kafkasyadaki Azerbaycanlıları da Türkiye'ye ve İran Azerbaycanına göçe zorladılar.

1930 senesine kadar bugünkü Ermenistanın 850 bin nüfusunun yarısı Türktü 1925 senesinden itibaren Kremlin Türkiyeden kaçan Ermenileri Fransadan, Lübnan'dan, Amerika'dan, İrandan, Balkanlar'dan ve hattâ İstanbul'dan göçmen olarak getirerek Ermenistana yerleştirdiler. Ermenistan hududları içindeki Türkleri ise Azerbaycan'a, Türkiye'ye ve İran'a göçe zorladılar. Böylece 1988 senesine kadar Ermenistan hududları içindeki Türklerin sayısını 250 bine düşürdüler. 1988 senesinin kışında ise bu Türkleri döverek, öldürerek Azerbaycana kaçmaya zorladılar ve böylece Ermenistan hududları içinde bir aile olsun Türk bırakmadılar. Bu Ermenistanda bu Türk katliamına ne bizzat Gorbaçov, ne dünyaya Komünist, insan severliği ve eşitliğiyle propaganda yapan Politbüro ve Sovyet yüksek sovyeti aldırış etti. Çünkü Türkiye hududlarından uzaklaştırılan mezalime batı tutturulan Türklere.

Ermenistan hududları içindeki Türkleri binlerce senelik yerlerinden ve yurtlarından kovarak Ermenistan'ı homojen Ermeni yurdu haline getirdikten sonra Kremlin ve Gorbaçov'un da bundan memnun olduğunu gören Ermenistan Komünist Partisi liderleri, bu defa yüzlerini Karabağ'a çevirdiler. Karabağ ise Ermenistan ile hududu bulunmayan ve Azerbaycan hududları içinde Ermenistan'dan 150 Km uzak-

ta bir Türk yurduydü. Bir buçuk sene Erivanda sürdürülen grevler, nümayişler, Azerbaycana karşı sıkılan yumruklar, tehditler, Karabağ'la Ermenistan arasındaki bölgeye Ermeni saldırıları, Karabağ'daki Ermenilerin Türk köylerine saldırıları Kremli ve Gorbaçovu ne ilgilendirdi, nede rahatsız etti.

Fakat Sovyet Yüksek sovyeti Karabağı resmen Ermenistan'a vermekten

Azerbaycan Türklüğü'nün büyük tepkisi karşısında Yeniden Azerbaycan'a geri verdi. Fakat Ermeni terörü durmadı. Bakü'da, Gence'de, Karabağ'da Rus subaylarının verdiği modern silahlarla, hattâ helikopterlerle Türklere saldırdılar.

Ermeni saldırıları Gorbaçov dahil ne politbüroya ne Yüksek sovyet mensuplarına, ne de komünist parti yüksek makamlarını düşündürmedi. Ermenile-

çov iktidara geldiğinin ilk gününden itibaren Türklüğe düşmanlık duyduğunu icraatıyla göstermişti. Politbüro'da bulunan haydar Aliyev ile Dinmuhammed Kunayefi ihraç etmişti. Özbekistan Komünist Partisi mensuplarını tutuklatmış ve Parti sekreterinin intiharına sebep olmuştu.

Gürcü ve Ermenilere karşı ise şefkat kollarını açmıştı. Birkaç milyonluk Gürcülerden Şvadvadzeyi Dışişleri Ba-

Türkleri kabilelere bölerek Özbek, Tatar, Kırgız, Türkmen, Kazak, Azeri, Kumuk, Karaçay, Malkarlara siz Türk deyilsiniz, baskısı unutuldu. Türkiye Türkleriyle kültür bağları kopsun diye latin alfabesini 1937 senesinde yasaklatarak Rus Kiril alfabesinin kabülünün mecbur tutulmuşu da unutuldu. 1936-37 yıllarında Milliyetçiler diye profesör, şair, edip, yazar, devlet adamı, hattâ tiyatro sanatkarı, onbinlerce münevver tutuklayarak sibiryada imha ettikleri de unutuldu. Türkiye hududları boylarında bulunan bir milyon Türkü Azerbaycan orta asya ve Sibiryaya sürdüklü de hatırlanmadı.

İç işlerinde serbesti müdeleleyen Perestroika ve Glasnostun Bablıkları Ermenilere ve diğer Rus olmayan milletlere gösterdiği hoşgörüyü. Türklere de göstereceği güvenine kapıldılar. Bir taraftan Gorbaçovu alkışlarken diğer taraftan da Türkiye'ye sevgi ve bağlılıklarını açığa vurdular. 1918 senesinde kurulan ve kızılar tarafından yıkılan Azerbaycan Cumhuriyetinin bayrağını kabülettiler. Hatta yürüyüş sırasında Türk bayrağıyla, Atatürkün posterlerini taşıdılar. Bakünün bir mahallesine Atatürk, diğer bir mahallesine de İsmir adını verdiler. Bu duruma Kremlin'in ve Rusluğun hiçbir zaman müsaade etmeyeceğini aklilemediler. Türkiye'ye duyulan sevginin açığa vurulmasının getireceği milli felaketi düşünmediler. Rusların Komünist olsalar bile Türk adından kaçtığını değerlendirmediler.

Hele Moskovanın müsaadesi olmadan Türkiye'de Azerbaycan Konsolosluğu açmak, Türkiye ile Kültür bağıllığı içine girmek teşebbüsleri, Bu felaketlerin sahnelendiği günlerde Azerbaycan Başbakanının, Kültür Bakanının ve yüz kişilik sanatçı ve ilim adamlarının Türkiye'ye gelerek Türkiye'ye sevgi ve bağıllığı dile getirmesi, Gorbaçov ile birlikte Politbüro'daki slav asıllıları Rus mareşal ve generallerini katliam yapılması için birliğe topladı. Kızıl ordunun Türk katliamının temelinde bunlar yatıyorlardı.

Azerbaycandaki katliamın üçşlusu ise yalnız Gorbaçov deyildir. Politbüro üyeleri, Sovyet Bakanları ve Kızılordunun başındakilerin hepsi busürgün ortağıdır. Azerbaycanlı münevverler gelecekte bu ikinci katliamdan da ders almalıdırlar. Kremline Sovyet idaresine asla güvenmemelidirler. Kendilerinin sömürge halkı olduğunu hatırlayarak milleti nasıl korumak gerektiğini, tehlikelerden nasıl kurtulmak yollarını aramalıdırlar. Seksen milyonluk Türklere bir kişi bile olsun Politbüro'da ve sovyet bakanlık kurulunda olmadıği Türk asıllı münevverleri düşündürmelidir.

Gorbaçovun tanklara çiğnettiği vaatlarıyla verilen şehidler gelecek yıllar için ders olmalıdır.

Yüreğimiz yanarak bunları yazarken Batı Dünyasının Ruslara, Gorbaçova gösterdiği desteğin de bizlere Türk Münevverliğine ders olmasını dilerim.

Devam Edecek

Kızılordu'nun Azerbaycan'ı istilası, Bakü'yü kan gölüne çevirdi....

çekindi. Çünkü Karabağ'ı Ermenistan'a bağlasaydı. İdil Ural (Kazan) bölgesindeki Tatar Türkleri de Moskova'dan ayrılarak Başkurdistan ve Kazakistan'la birleşmek isteyeceklerdi. Abhazya denilen Abazaların memleketi ile Osetiye muhtar eyaletleri de Gürcüstan'dan ayrılmak isteyeceklerdi, Karelyya Finlandiya'ya bağlanmağı talepecekti. Bunları düşünerek Kremlin Karabağ'ı Ermenistan'a vermedi. Fakat Ermenileri memnun etmek için Karabağ'ı doğrudan Moskova'ya bağladı ve Rus vali tayin etti. Daha sonra

re hiçbir sovyet makamı dur demedi. Ermenistan Komünist Partisi genel sekreteri ve diğer makam sahipleri soruya çekilmedi. Artık Ermenileri destekleyen kişiler olduğu açıldı. Ermeniler Kremline güvenerek katliama başlamışlardı. Bu Ermeni ve Rus işbirliği Azerbaycan Türklüğünü uyarımsı ve milli birlik yaratmıştı. Bakü'da Azadlık meydanında toplanan bir milyon üzerinde topluluk Moskova'yı görev davet demektii. Fakat Gorbaçov Ermenilere deyil, Azerbaycan Türklüğüne sinirlenmeğe başlamıştı. Zaten Gorba-

canlığına getirmiş, Ermeni Ağanbeykanyı ise kendi müsteşarı yapmıştı.

Azerbaycan Türk münevverlerinin hataları

Azerbaycan münevver ve idarecileri Gorbaçovun Glasnost ve Perestroikasına çok güvendiler. Gorbaçovu samimi bir demokrasi havarisisi olarak gördüler. Fakat Rus idarecilerinin idaresindeki slav olmayanlara vereceği herhangi bir imtiyazdan Türk asıllıların yararlanmasının imkânsız olduğunu düşünmediler. Stalin devrindeki mezalim ve katliamı hatırlamak istemediler.

Komünist Partisi Sekreteri Girenko ve Meclis Başkanı Nişanov Karabağ'a giremedi

Rusya'da parçalanma korkusu

LİTVANYA'DA GÖSTERİ — Diğer Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi, Litvanya'da da daha fazla hürriyet isteyen gruplar, rejim aleyhtarı gösterilerini sürdürüyorlar.

Bakü'de toplanan 1 milyona yakın Azerî Türkü'nün tertiplemediği emsali görülmemiş gösteri, Ruslar'ın yüreğini ağzına getirdi

● Batılı uzmanlar, 1990'ın, Sovyetler Birliği'ne bağlı Doğu Bloku ülkelerinin birer ikiye kendi başının çaresine baktığı 1989'un tam tersine, Gorbaçov'un başını derde sokabilecek bir iç çekişme yılı olabileceği tahmininde bulunuyorlar.

● Nahçıvan'daki olaylardan sonra Azerî Türkleri'ni yatıştırmak için Karabağ'a giden Komünist yetkililer, havaalanında, indikleri uçağa yeniden binerek kaçmak zorunda kaldılar. İran ile SSCB arasında köprü anlaşmasına varıldı.

DIŞ HABERLER SERVİSİ

Sovyetler Birliği'ndeki cumhuriyetlerde başgösteren siyasi ve etnik çatışmaların ağır ekonomik şartlara paralel olarak Kremlin'i çok zor duruma sokabilecek gelişmeler kaydetmesi, Batılı çevrelerde Gorbaçov'un geleceği için pek de iyimser olmayan tahminlerin ileri sürülmesine yol açıyor. Sovyet yönetimi, bir taraftan başta Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan olmak üzere bazı cumhuriyetlerde meydana gelen fiili direniş hareketlerini önlemekte güçlük çekerken, diğer taraftan da Litvanya gibi "küçük" bir Balık Cumhuriyeti Komünist Partisi'nin Moskova ile anayasal bağlarını koparma teşebbüsünü nasıl engelleyebileceğini düşünüyor.

Litvanya'da huzursuzluk devam ederken, milliyetçilerin kurduğu Halk Cephesi Teşkilatı, Sovyet Devlet Başkanı Mihail Gorbaçov'u protesto gösterileriyle karşılayacak. Gorbaçov'un bugün Vilnius'a geleceği bildirildi.

● KARABAĞ'A GİREMEDİLER

Sovyetler Birliği Parlamentosu'nun Başkanlık Divanı'nın bir üyesiyle Komünist Parti Merkez Komitesi Sekreteri, Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki Dağlık Karabağ bölgesine, alınan bütün emniyet tedbirlerine rağmen giremediler.

Moskova Radyosu'nun haberine göre, SBKP Merkez Komitesi'nin etnik ilişkilerden sorumlu sekreteri Andrei Girenko ile yüksek Sovyet'in iki meclisinden biri olan Milliyetler Meclisi'nin başkanı Reşit Nisenzon, Nahçıvan olu-

6. SAYFADAN DEVAMLAR

Rusya'da parçalanma korkusu

Yıldırım sonradan incelemeler yap- mak için gittikleri Azerbay- can'daki temasları çerçevesin- de dün uçakla Dağlık Karabağ bölgesine geçme teşebbüsün- de bulundular.

● KAÇTILAR

Moskova Radyosu'nun, Nisanov ve Girenko'ya bir- likte seyahat eden muhabiri- nin verdiği bilgilere göre, gru- bu taşıyan uçak, Dağlık Kara- bağ bölgesinin başkenti Stepa- nakert'in havaalanına inmeyi başarmasına mukâbil, Nisa- nov, Girenko ve beraberinde- kiler, "Çevreden duyulan sil- lâhlı çatışma sesleri" havaala- nından şehre giden yolların barikatlarla kaplanması

yüzünden indikleri uçağa ye- niden binerek Bakü'ye dön- mek zorunda kaldılar.

● KOMÜNİZM'E SON

Ancak Moskova Radyosu Muhabiri, durumun Bakü'de de sâkin olmadığını ve yüz- binlerce Azerî Türkü'nün Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi binâsı önün- de bir miting düzenleyerek partiyi protesto ettiklerini duyurdu.

Rus muhabirin teybine kay- dettiği ve "ürpertici" buldu- ğu muazzam Türk topluluğu- nun attığı protesto sloganları- nı yayınlayan Moskova Rady- osu, gösteriyi "görülmemiş" sıfatıyla nitelerken, gösterici-

lerin Merkez Komitesi binâsı- nın kapısını bile zorladıkları- nı haber verdi.

Nahçıvan Komünist Parti- si'nin, olaylardan sonra göre- ve getirilen yeni lideri Asad- din Celilov, TASS'a yaptığı açıklamada, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanlığı'na resmen başvurarak, İran sını- rından geçişlerin kolaylaştırı- lmasını istediğini bildirdi.

Rusların yaklaşık beş mil- yon rublelik (8 milyon dolar) zarara girmesine yolaçan gös- terilerde dile getirilen sınır ge- çiş kolaylığına ilişkin görü- şmeler de, Moskova'da bulu- nan İran Dışişleri Bakanlığı heyetinin temasları çerçeve- sinde ele alındı.

Celilov, yapılacak reform- larla, Türkler'in haklı istekle- rine uygun olarak, daha önce sınır koruma bölgesi içinde kalan 17 bin hektar verimli tar- im arazisinin ekime açılması- na çalışılacağını bildirdi. Celil- lov, verimli toprak ihtiyacının artarak, meseleleri patlama noktasına getirmesinde, Er- menilerle girdikleri çatışma- lar sonucu Dağlık Karabağ bölgesini terketmek zorunda kalarak Nahçıvan'a yerleşen Azerbaycanlıların görünmek için iş bulma ihtiyacının da bir sonucu olduğunu belirtti.

Bu arada, İranlı ve Azer- baycanlı mühendislerin, Azerbaycan - İran sınırı üzerindeki tarihi bir köprüntü korunması üzerinde anlaşma- ya vardıklarını bildirdi.

Doğu Alman

muhalefetin çalışmalarını ile ilgili gizli raporlar hazırlayan hareketlerini yavaşlat-

Yugoslavya'da, milliyetçi calkantuların vasandırdığı bölgeler. Komünist

İs- T Bak sa d lere' ye'd gi' sim' kezi' Sa olan Ene Prof Öze Tı Gelo

edic lukt (söz köş- gnu. kok gnu. oda yan de t göri yas- rete kar- 3 e yata atç- Diğ- kütü han- nın diği- ladı.

dan retti- rulu kanu- sözk

ma- tın 10- olu- Ko- mü- Yu- lar- ve- fec- şı- ha- dın- tir- dir- Sır- Hit- Sır- da- ola- me- zur- mil- vut- lek- ger- na- ma- Sır- var- Ne- ka- (tı- da- rup- her- Ba- zor- ma- me- mi- ni- Bu- ka- so- ga- mi-

Komünist Partisi Sekreteri Girenko ve Meclis Başkanı Nişanov Karabağ'a giremedi

Rusya'da parçalanma korkusu

LİTVANYA'DA GÖSTERİ — Diğer Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi, Litvanya'da da daha fazla hürriyet isteyen gruplar, rejim aleyhtarı gösterilerini sürdürüyorlar.

Bakü'de toplanan 1 milyona yakın Azerî Türkü'nün tertiplemediği emsâli görülmemiş gösteri, Ruslar'ın yüreğini ağzına getirdi

● Batılı uzmanlar, 1990'ın, Sovyetler Birliği'ne bağlı Doğu Bloku ülkelerinin birer ikiye kendi başının çaresine baktığı 1989'un tam tersine, Gorbacov'un başını derde sokabilecek bir iç çekişme yılı olabileceği tahmininde bulunuyorlar.

● Nahcivan'daki olaylardan sonra Azerî Türkleri'ni yatıştırmak için Karabağ'a giden Komünist yetkililer, havaalanında, indikleri uçağa yeniden binerek kaçmak zorunda kaldılar. İran ile SSCB arasında köprü anlaşmasına varıldı.

DIŞ HABERLER SERVİSİ

Sovyetler Birliği'ndeki cumhuriyetlerde baş gösteren siyasi ve etnik çatışmaların ağır ekonomik şartlara paralel olarak Kremlin'i çok zor duruma sokabilecek gelişmeler kaydetmesi, Batılı çevrelerde Gorbacov'un geleceği için pek de iyimser olmayan tahminlerin ileri sürülmesine yol açıyor. Sovyet yönetimi, bir taraftan başta Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan olmak üzere bazı cumhuriyetlerde meydana gelen fiili direniş hareketlerini önlemekte güçlüğ çekerken, diğer taraftan da Litvanya gibi "küçük" bir Baltık Cumhuriyeti Komünist Partisi'nin Moskova ile anayasal bağlarını koparma teşebbüsünü nasıl engelleyebileceğini düşünüyor.

Litvanya'da huzursuzluk devam ederken, milliyetçilerin kurduğu Halk Cephesi Teşkilatı, Sovyet Devlet Başkanı Mihail Gorbacov'u protesto gösterileriyle karşılayacak. Gorbacov'un bugün Vilnius'a geleceği bildirildi.

● KARABAĞ'A GİREMEDİLER

Sovyetler Birliği Parlamentosu'nun Başkanlık Divanı'nın bir üyesiyle Komünist Parti Merkez Komitesi Sekreteri, Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki dağlık Karabağ bölgesine, alınan bütün emniyet tedbirlerine rağmen giremediler.

Moskova Radyosu'nun haberine göre, SBKP Merkez Komitesi'nin etnik ilişkilerden sorumlu sekreteri Andrei Girenko ile yüksek Sovyet'in iki meclisinden biri olan Milliyetler Meclisi'nin başkanı Refik Nisanov, Nahcivan olayları

DEVAMI 13. SAYFADA

COMECON

6. SAYFADAN DEVAMLAR

Rusya'da parçalanma korkusu

ından sonra incelemeler yapmak için gittikleri Azerbaycan'daki temasları çerçevesinde dün uçağa dağlık Karabağ bölgesine geçme teşebbüsünde bulundular.

● KAÇTILAR

Moskova Radyosu'nun, Nisanov ve Girenko'yla birlikte seyahat eden muhabirinin verdiği bilgilere göre, grubu taşıyan uçak, dağlık Karabağ bölgesinin başşehri Stepanakert'in havaalanına inmeyi başarmasına mukabil, Nisanov, Girenko ve beraberindekiler, "Çevreden duyulan silâhlı çatışma sesleri" havaalanından şehre giden yolların bariyerlerle kaplanmış olması

Yugoslavya'da ipler

detli şekilde gelişeceği yönünde olduğunu, bu sebeple acil tedbir yollarını aradıklarını belirtiyorlar.

Herşeye rağmen, Belgrad'daki bütün siyasiler, bugünlerde etnik gerilimin kaynağına noktasını geçtiği ve ülkenin iç savaşın eşiğine geldiği noktada hemfikirler. Bir hukuk öğrencisi olan Nikola Pilić de, "Hiç kimse, kendi vatandaşlarıyla kavga etmeyi istemiyor. Fakat, her nasılsa bütün şartlar bizi bu istikamete itiyor" diyerek, yetkililerin acizliğini ortaya koyuyor.

Yugoslavya'nın patlamaya hazır bölgesi olarak Kosova biliniyor. Sırbistan Cumhuriyeti'nin, Arnavut azınlığın haklarını hiçe sayarak, bir Sırp bölgesi haline getirmeye çalıştığı Kosova'da şimdilerde, önde gelen Arnavut liderlerinden Azem Vlası'nın mu-

yüzünden indikleri uçağa yeniden binerek Bakü'ye dönmek zorunda kaldılar.

● KOMÜNİZM'E SON

Ancak Moskova Radyosu Muhabiri, durumun Bakü'de de sâkin olmadığını ve yüzbinlerce Azerî Türkü'nün Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi binâsı önünde bir miting düzenleyerek partiyi protesto ettiklerini duyurdu.

Rus muhabirin teybine kaydettiği ve "ürperici" bulunduğu muazzam Türk topluluğunun attığı protesto sloganlarını yayınlayan Moskova Radyosu, gösteriyi "görülmemiş" sıfatıyla nitelerken, göstericilerin Merkez Komitesi binâsının kapısını bile zorladıklarını haber verdi.

Nahcivan Komünist Partisi'nin, olaylardan sonra görev getirilen yeni lideri Aseddin Celilov, TASS'a yaptığı açıklamada, Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'nin, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanlığı'na resmen başvurarak, İran sınırından geçişlerin kolaylaştırılmasını istediğini bildirdi.

Rusların yaklaşık beş milyon rublelik (8 milyon dolar) zarara girmesine yol açan gösterilerde dile getirilen sınır geçiş kolaylığına ilişkin görüşmeler de, Moskova'da bulunan İran Dışişleri Bakanlığı heyetinin temasları çerçevesinde ele alınıyor.

Celilov, yapılacak reformlarla, Türkler'in haklı isteklerine uygun olarak, daha önce sınır koruma bölgesi içinde kalan 17 bin hektar verimli tarım arazisinin ekime açılmasına çalışacağını bildirdi. Celilov, verimli toprak ihtiyacının artarak, meseleleri patlama noktasına getirmesinde, Ermenilerle giriştiği çatışmalar sonucu Dağlık Karabağ bölgesini terketmek zorunda kalarak Nahcivan'a yerleşen Azerbaycanlıların geçim için iş bulma ihtiyacının da bir sonucu olduğunu belirtti.

Bu arada, İran ve Azerbaycanlı mühendislerin, Azerbaycan - İran sınırı üzerindeki tarihi bir köprüntün korunması üzerinde anlaşmaya vardıklarını bildirdi.

lerin Merkez Komitesi binâsının kapısını bile zorladıklarını haber verdi.

Nahcivan Komünist Partisi'nin, olaylardan sonra görev getirilen yeni lideri Aseddin Celilov, TASS'a yaptığı açıklamada, Nahcivan Özerk Cumhuriyeti'nin, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanlığı'na resmen başvurarak, İran sınırından geçişlerin kolaylaştırılmasını istediğini bildirdi.

Rusların yaklaşık beş milyon rublelik (8 milyon dolar) zarara girmesine yol açan gösterilerde dile getirilen sınır geçiş kolaylığına ilişkin görüşmeler de, Moskova'da bulunan İran Dışişleri Bakanlığı heyetinin temasları çerçevesinde ele alınıyor.

Celilov, yapılacak reformlarla, Türkler'in haklı isteklerine uygun olarak, daha önce sınır koruma bölgesi içinde kalan 17 bin hektar verimli tarım arazisinin ekime açılmasına çalışacağını bildirdi. Celilov, verimli toprak ihtiyacının artarak, meseleleri patlama noktasına getirmesinde, Ermenilerle giriştiği çatışmalar sonucu Dağlık Karabağ bölgesini terketmek zorunda kalarak Nahcivan'a yerleşen Azerbaycanlıların geçim için iş bulma ihtiyacının da bir sonucu olduğunu belirtti.

Bu arada, İran ve Azerbaycanlı mühendislerin, Azerbaycan - İran sınırı üzerindeki tarihi bir köprüntün korunması üzerinde anlaşmaya vardıklarını bildirdi.

Bu arada, İran ve Azerbaycanlı mühendislerin, Azerbaycan - İran sınırı üzerindeki tarihi bir köprüntün korunması üzerinde anlaşmaya vardıklarını bildirdi.

Doğu Alman

muhalefetin çalışmaları ile ilgili gizli raporlar hazırlayan hareketlerini yavaşlatmakla suçladılar.

DIŞ HABERLER SERVİSİ
Doğu Almanya'nın, Leipzig şehrinde artık âdet

İST
Bak
sa d
lere'
ye'd
gi'
sim'
kezi
Se
olan
Ene
Prof
Özer
Tİ
Geli

edici
lukt
(687
köş
gini
kok
gini
oda
yan
de t
görü
yaş
rete
kare
hava
3 e
yate
ate,
Diğ
küt
han
nın
diği
ladı:

dan
rett
rulu
kanı
sözk

ma
tin
10
olu
Ko
mi
Yu
lan
ver
fed
şi
ha
din
tır.
Sır
Hitl

Sır
dar
ola
me
zur
mil
vut
lek
ger
nav
ma
Sır
var
Ne
ka
tır)
da,
rup
her
Be
za
ma
me

mi
ni
Bu
ka,
so
ga
mi
kut
mis
yör
in

FRANKFURT MEKTUBU

SINAN SÜLEZ

Zafer ittifakta ise sizin yeriniz neresi?...

Azerbaycan'daki olaylar bütün insanlığın bilhas-sa Batı'nın gözlerini Azerbaycan'a çevirdi. Mevcut bütün propaganda araçlarını kullanarak ve bütün güçleriyle Müslüman Azerileri katleden cani Ermenileri masum göstermeye ve yaptıkları katliamı sadece bir savunma, nefis müdafaaı olarak lanse etmeye çalışmaktalar.

Ermeni teröristlere olan hayranlığından ve sempatisinden şimdi de olayın yönünü çarpıtmaya çalışarak vatanlarını müdafaa etmeye çalışan Azeri Müslümanları gözü dönmüş cani ve çocuk katili olarak tanıtmaya çalışmaktalar.

Benelüks ülkeleri olarak geçen ve Hollanda, Belçika Lüksemburg'dan oluşan ülkelerin televizyon sistemleri çok gelişmiş olduğu için bütün Avrupa'nın hatta Amerika'nın yayınlarını rahatlıkla seyredebiliyorlar. Dikkati çeken nokta şu ki bütün kanallar sanki ağızbirliği yapmışcasına Azeri Müslümanların yaptığı katliamları göstermekte ve ağıt yaktırmaktalar. Bir akşam bülteni ve Belçikalı spiker ağlamaklı bir ses tonu ile olayı anlatırken televizyon da küçük, dudaklarını büzmüş ağlayan bir çocuğun elinden tutmuş Rus askerini göstermekte. Olay tercüme ettiğimimde yaklaşık olarak şunları söylediğini anlattılar.

".... Bütün ailesi Azeri caniler tarafından öldürülen küçük yavruya Rus ordusu sahip çıktı ve koruma altına aldı..." Hani bilmesek Bolşevik ihtilalinde, Afganistan'da, Mısır'da, Polonya'da, Çekoslovakya'da ve daha nerelerde dolaylı ya da direkt olarak yaptıklarını, bizim de gözlerimiz yaşaracaktı...

Bir şefkat ve merhamet abidesi olarak tanıtılan Rus askeri şimdi Müslüman Azerilerin üzerine tanklarıyla yürüyor ve cesetlerine bile akla gelmedik işkenceleri uygulamaktan geri kalmıyor.

Ve Avrupa basını bu günlerde bir haberi küçük, belirsiz bir yerden verdi. Haber metni kısaca şöyle: "Merkezi Hollanda'da bulunan HAÇLI SEFERLERİ TERTİP VE TEŞVİK VAKFI katil Azerilerin tahakkümü altındaki masum Ermenilere yardım etti. Ayrıca çeşitli Avrupa ülkelerinde dağıtılmak üzere 400. 000 adet İncil bastırılıp gerekli yerlere ulaştırıldı..."

Bütün çaba ve harcanan bütün emek şu: Bir ölüm kalım mücadelesi veren, artık bir vatan müdafasına dönmüş bu iç savaşı bütün Batı yayın ve basın kaynakları, bir haçlı savaşı ve askerlerini de birer haçlı askeri gibi lanse etmeye yapılan mücadeleyi bir Hilal-Haç kavgası gibi göstermeye çalışmaktalar.

Bu arada merkezi Frankfurt'ta bulunan ve kısa adı Türk-İslâm Birliği olan Türk İslâm Kültür Dernekleri Birliği'nde yapılan baskı ve zulmü protesto etmek için Köln'de bir büyük yürüyüş düzenledi. 3 Şubat Cumartesi günü Köln'de Ebertplatz'da toplanılıp Neu-Markt'ta yapılan mitingle yürüyüş sona erdi. İşin en güzel tarafı bütün cemaat temsilcileri ile birlikte yapılan bu yürüyüş Müslümanlar arasında ittifak için atılacak büyük adımlardan birini oluşturması. Her güzelin olduğu gibi bu yürüyüşü beğenmeyen ve güzelliğine leke getirmese bile insanlarını huzursuz eden bir başka yön de merkezi yine Frankfurt'ta bulunan Türk Federasyonu'nun bu yürüyüşe iştirak etmeyişi ve karşı çıkması...

Bütün Avrupa'nın birleştiği bu zamanda, Müslümanlar Türkleri etmek ya da büyük yaralar açmak için elbirliği ile çalıştığı şu günde yapılan ve tamamen İslâm'ın üzerinde oynanan oyunlara karşı Müslümanların birleşmesi gerekirken bu hareketin manasını anlayamadık. Ve şimdi bütün cemaatlerin kafasında bir soru var.

MÜSLÜMANLAR'IN ZAFERİ İTTİFAKTA İSE SİZİN YERİNİZ NERESİ?...

Sovyet Büyükelçisi Albert Çerņişev:

"Azerbaycan'daki önlemlerin sert olduğunu biliyoruz"

İSTANBUL, (Hürriyet)

SOVYETLER Birliği'nin Ankara Büyükelçisi Albert Çerņişev, "Sovyetler Birliği, bölgede meydana gelen olaylar ve alınan önlemlerin ardından, utangaç bir kız gibi davranacak değildir" dedi.

Sovyetler Birliği'nin İstanbul Başkonsolosluğu'nda dün bir basın toplantısı düzenleyen Çerņişev, Kafkasya'daki son durumla ilgili bilgi verdi, şunları söyledi:

"Alınan önlemlerin sert olduğunu biliyoruz. Bununla birlikte, bu önlemleri almak zorunludur. Hiçbir ülke, körüklenen ihtirasların bu boyutlara ulaşmasına tahammül edemez" şeklinde konuştu.

Azeriler ve Ermeniler arasındaki geçmişten gelen mevcut sorunların, iki tarafın aşırı uçları tarafından alevlendirilmesi sonucu bugünkü boyutlara vardığına işaret eden

Çerņişev, "Sovyetler Birliği'nin, Azerilerin veya Ermenilerin tarafını tutması söz konusu değildir" dedi, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Sovyetler Birliği'nin olaylar karşısındaki tavrı objektif ve tarafsızdır. Bak'da son zamanlarda meydana gelen, aşırı uçlara varan milli gerginlik göz önüne alınmış, bu bölgedeki sorunlara, bugüne değin gereken önemin gösterilmediği farkedilmiştir."

RİGA GÖRÜŞMELERİ

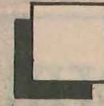
Bu arada, Sovyetler Birliği'nin Baltık kıyısındaki Cumhuriyetleri'nin halk cepheleleri aracılığıyla, ilk kez Letonya'nın başkenti Riga'da bir araya gelen Azerbaycan ve Ermenistan halk cepheleleri temsilcilerinin, martın başına kadar, iki taraf arasındaki tartışmalarda rehin alınmış tüm kişilerin serbest bırakılması ve "kırmızı telefon hattı" kurma konularında anlaşmaya vardıkları bildirildi.

Prof. Faruk Sümer, Le Point'in iddiasını doğruladı: Azeriler Anadolu'dan gitti

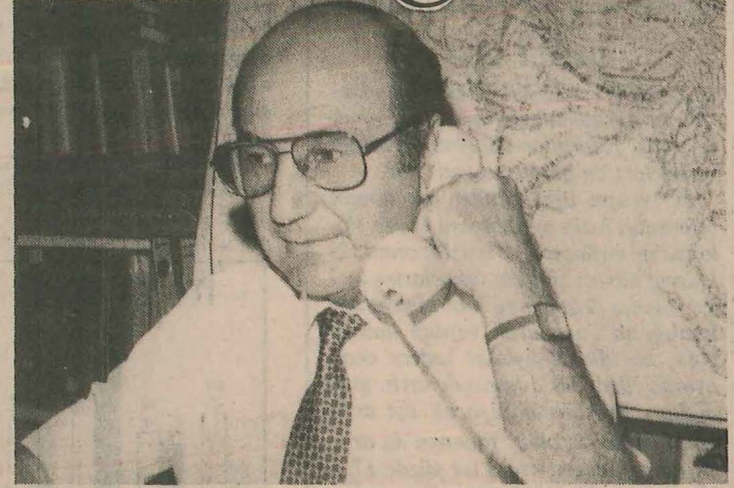
5,2,0

Prof. Dr. Faruk Sümer: "Karakoyunlular'ın İran'ı zaptetmesi ile Doğu Anadolu'dan pekçok Türkmen aşireti İran'a göçetti ve Kuzey-Güney Azerbaycan'ın etnik çehresi Türklük lehinde kuvvetlendi. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nunki ise zayıfladı"

Prof. Dr. Mehmet Saray: "Ermenistan'dan 200 bin Azeri Türk'ü sürüldü. Evinden çıkmayanlar da evleri ile birlikte yakıldı. Ama dünya bundan haberdar bile olmadı. Azerbaycan meselesinin temelinde bu olaylar vardır. Gorbaçov Azerbaycan'a girmekle büyük bir hata işledi. Azerbaycan'da açılan yaralar uzun yıllar kapanmayacak"

İ.Ü. Edebiyat Fak. öğretim üyelerinden Prof. Mehmet Saray

M.ALİ EREN

Geçen hafta Le Point dergisinde Oliver Roy isimli araştırmacının "Azeriler 16. asırda Anadolu'dan Safevi Devletini kurmak için İran'a gittiler" şeklindeki iddiasının doğruluğunu sorduğumuz Prof. Dr. Faruk Sümer, "Safevilerden önce Karakoyunluların İran'ı zaptetmesi ile Doğu Anadolu'dan pekçok Türkmen boyu İran'a göçtü. Safevi Devleti'nin kuruluşunda da 16. asırda başta Şeyh Cüneyd'in faaliyetleri ile Anadolu'dan İran'a kalabalık bir Türkmen kitlesi gitti.

Bu, Azerbaycan'da Türk nüfusunu artırırken Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da azalttı" dedi. 16. asırdaki Safevi propagandasının olduk-

ça fazla ilgi görmesinin sebebini de Prof. Sümer, 1304-1316 yıllarında Anadolu'da hakim olan Olcaytuğ'un Şiiliği resmi mezhep olarak tanınmasına bağlıyor. Prof. Sümer "Bu yıllarda Türkmenler 12 imam Şiiliğine yakınlık duymaya başladılar" şeklinde konuştu.

Azerbaycan'da Sünni nüfusun var olduğunu da hatırlatan Sümer, "Her iki mezhep birbirine saygılı davranmışlardır" dedi.

Dış Türkler sahasında yaptığı araştırmalarla tanınan Prof. Dr. Mehmet Saray da, İngilizler'le Bolşevikler'in, Azerbaycan ile Türkiye arasına 1. Dünya Harbi sonralarından itibaren, Ermenileri sokmağa çalıştıklarını söyleyerek, bu çabaların meclisin gizli celselerine

konu olduğunu anlattı. Saray, 13 Şubat 1921 günü devrin dışişleri bakanının "Azerbaycan Türk alemi ile bizim aramıza bir Ermenistan dikmek istiyorlar... Bakalım kim galebe edecektir, Sovyetler mi, biz mi?" şeklinde konuşmasını hatırlatarak Türkiye'nin konuyla o günden bu yana yakından alakalı olduğuna işaret etti.

M.Kemal'in Kafkas ülkelerinde ve Rusya'da görevli olan Türk temsilcilerine gönderdiği direktifte:

"Azerbaycan'ın tamamen ve ciddi müstakil bir devlet hâline girmesine taraftarız ve bunun temini için Rusları gücendirmemek ve kuşkulandırmamak şartıyla teşebbüsât-ı lâzime bulunulacaktır. Bu babda memleketin pet-

röl vs. gibi kendi iktisadi kaynaklarına sahip olması için yine aynı şartla çalışılacaktır. Rusların Azerbaycan'da yapacakları muamele bütün İslâm âleminin Bolşevikleri tartmak için bir miyar olacağını Ruslara anlatılmasına gayret olunacaktır" sözlerini tekrarlayan Saray, ancak daha sonra gelişen olayların istenildiği gibi olmadığını belirtti. Saray, Azerbaycan'daki olayların tabii bir tepki olduğunu söyleyerek, Ermeniler'in 200 bin Azeri Türk'ünü Ermenistan'dan kovup sürgün ettiğini ifade ederek; "Evlerinden çıkmayan Azeri kardeşlerimiz evleriyle birlikte yakıldı, fakat bu hadiseyi ne dünya, ne de biz gerektiği gibi duyuramadık. Batılı Ermeni des-

tekçileri de meseleleri hep saptırdı" dedi.

Rusların Azerbaycan'a girmesinin tarihi bir hata olduğunu söyleyen Saray, "Azeriler Litvanyalılar'dan fazla ne istemişti, hiçbir şey, ama Ruslar tanklarla girip üçyüzün üzerinde insanı katlettiler. Azerbaycan'da açılan bu yaralar kolay kolay kapanmayacaktır."

Son olarak Prof. Dr. Mehmet Saray, "Eğer bir dış Türkler Enstitümüz ve içinde yeterli araştırmacımız olsa idi, Türk milleti olarak Azerbaycan'da ve diğer Türk dünyasındaki olaylardan daha gerçekçi ve teferruatlı bilgi sahibi olacaktık ve ona göre de kardeşlerimize yardımcı olmaya çalışacaktık" dedi.

İranlı gazeteci yazar Amir Taheri, Gorbaçov'un Avrupa ve Asya politikaları arasındaki farkı Cumhuriyet'e anlattı

Litvanya'ya öpücük, Bakü'ye tank

— 1 —

SABETAY VAROL

PARİS — Sovyetler Birliği'ndeki Müslüman cumhuriyetleri konusunda yazdığı "Kızıl Gökte Hilal" adlı kitabı büyük ilgi uyandıran İranlı gazeteci yazar Amir Taheri ile Azerbaycan'daki son olayları görüntüledi.

Taheri, "Azerbaycan Halk Cephesi'nin Azerbaycan Parlamentosu'ndan farklı olarak, özgün bir stratejisi olduğunu, parlamentonun ayrılma kararının siyasi bir blöf anlamına geldiğini" söyledi.

— Son kitabınız dolayısıyla Azerbaycan'ı ve Müslümanların çoğunlukta olduğu diğer Sovyet cumhuriyetlerini daha yakından incelediniz. Bugünkü gelişmeleri anlamak için isterseniz biraz geriye gidelim. Sovyetler rejiminin çevre cumhuriyetlerde çok zayıf olduğu kısa sürede ortaya çıktı. Nasıl oluyor da bu kadar az zamanda Moskova'nın tüm bağlantıları bir anda yok oluverdi?

TAHERİ — Sovyet rejimi; daha önce de Rus çarlığı, Müslüman ülkelerde hiçbir zaman güçlü olmadı. Rusların Bakü'yu ilk işgal tarihi 1808.. O tarihten beri Bakü kentini 6 kez işgal ettiler. Sonuncu istila Bakü'deki altıncı kan banyosudur.

Unutulmaması gereken diğer bir gerçek de şu: Halk SSCB'deki siyasi tutukluların yüzde 80'i Müslüman. Bu çok önemli bir olgu. Zira bunların büyük çoğunluğu aynı zamanda Türkçe konuşan insanlar. Yüzde 80 çok büyük bir sayı. Öte yandan Sayın Gorbaçov iktidara geldiğinden beri infaz edilen idam cezalarının tamamının kurbanları Müslümanlar.

Özetleyecek olursak, yerine göre farklı kıstaslar kullanılıyor. Sayın Gorbaçov'un Baltık cumhuriyetleri ya da Avrupa devletleri konusunda bir politikası var. Müslüman cumhuriyetleri için ise başka bir politika. Litvanya'ya gidiyor, bebekleri öpüyor. Yöneticilerle müzakerelere giriyor. Bakü'ye tank gönderiyor. Litvanya'da yörenin halk cephesini tanıyor, Azerbaycan'da halk cephesini tanımayıp reddediyor. Olan şu ki Gorbaçov iktidara geldiğinden beri, ülke üst düzey yöneticileri arasında tek bir Müslüman yok. Tek göze çarpan şahsiyet Özbekistanlı Refik Nişanof, o da KGB'nin çok eski bir üyesi... İşgal ettiği görev, daha ziyade biçimsel bir görev.

Gorbaçov öncesinde siyasi büroda iki Müslüman vardı. Şimdi tek bir tane yok. Gorbaçov'un SSCB'nin Müslüman cumhuriyetleri konusunda hiçbir deneyimi yok. Stalin Gürcüydü. Kruşçev bölgede görev yapmıştı. Brejnev Kazakistan'daki bir Türk boyunun onur üyesi olmuştu. Yani kardeş olarak benimsenmişti. Bütün bu faktörler rol oynadı. Bugün Azerbaycan'da bir komünist parti mevcut değil. Diğer Müslüman cumhuriyetlerde durum aynı, yani parti buharlaştı. Çünkü bu partiler yapay partilerdi... Şimdi yeni yöneticiler var. Sovyetler Birliği'ndeki son seçimlerde: Avrupa cumhuriyetlerindekinin nispeten özgürce geçti fakat Müslüman cumhuriyetlerde seçime hile katıldı. Bu alanda da iki farklı kıstas kullanıldı diyebiliriz.

— Bu cumhuriyetlerde seçimler ne şekilde cereyan etti? Biraz daha ayrıntılı olarak anlatabilir misiniz?

TAHERİ — Ekim ayında Dağıstanlı milletvekilleri tarafından bir akşam toplantı yapıldı. Bunlardan bir milletvekili, kendi seçim bölgesine gitmeye cesaret dahi edemediğini bana itiraf etti. İleri sürdüğü gerekçe sözümden teröristlerin kendisini öldürmek isteyebileceği idi. Neden? Çünkü bu milletvekili bir Rus. Müslümanların seçtiği bir Rus (!). Vatikan'da bir Müslüman'ın milletvekili seçilmesi gibi bir şey. Kesinlikle düşünülemeyecek bir durum. Olan şu: Komünist Par-

Amir Taheri (solda), Sabetai Varol'a Azerbaycan'daki yeni gelişmeleri anlattı. (Fotograf: İbrahim Öğretmen)

Amir Taheri Azerbaycan Halk Cephesi'nin taleplerini özetledi:

- 1- **Hükümlanlık** Sovyet Azerbaycanı'nda Azeri halkının hükümlanlığının tanınması.
- 2- **Dil** Azeri dilinin tek resmi dil olması.
- 3- **Parti kadroları** Cumhuriyet içindeki kadroların Azerileştirilmesi.

ti ortadan kayboldu ve bir boşluk ortaya çıktı. Gorbaçov karşısında muhatap alacağı kimse bulamıyor. Azerbaycan istilasının hazırlık aşamasında, Brejnev'in Afganistan için yaptığını bile yapmadı. Brejnev Afganistan'da kukla bir hükümet yerleştirmişti. Bu garip hükümet Sovyetler'in istilasını talep etmişti. Bakü'de herkes karşı. Komünist Parti bile, hükümet bile, Azeri cumhurbaşkanı bile, başbakan bile. Dolayısıyla aynı zamanda bir anayasa ihlali söz konusudur.

— Batı basınına yansıdığı kadarıyla, ortaya atılan önemli tezlerden biri perestroika adına bu partilerin temizlik yapıldı Leonid Brejnev yanlılarının da tasfiye edildiği ve Moskova'nın bağlantılarının kopması.. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri Geydar Aliyev'in siyasi büro üyeliğinden atılması. Öte yandan Brejnev'in damadıyla işbirliği içinde olan ve Özbek mafyası adı

verilen grup temizlendi.

TAHERİ — Bunlar hayal mahsulü iddialar. Aliyev, Brejnev'in bir yakını değildi. Aliyev Andropov'un arkadaşıydı, KGB sorumlusuydu ve Andropov tarafından terfi ettirilmişti. Andropov'un yönetimi sırasında iki göz bebeği vardı. Biri Aliyev, diğeri Gorbaçov. Aliyev Azerbaycan'da temizlik hareketini gerçekleştiren adamdı. Hatta bazı Azerbaycanlı bakanları bile kurşuna dizdirmişti.

— Hangi nedenlerle bakanları kurşuna dizdirdi? TAHERİ — Rüsvet suçundan. Azerbaycan mafyasına karşı temizlik hareketinin şampiyonu idi. Rüsvete karşı çok sert bir insan olan Andropov, bu yüzden Aliyev'i yanına almıştı. Gorbaçov ve Aliyev'in politik kökenleri tamamen aynıdır. Ayrılması Azerbaycan'la ilgili değildir. Başka siyasi büro üyeleri neden ayrıldıysa,

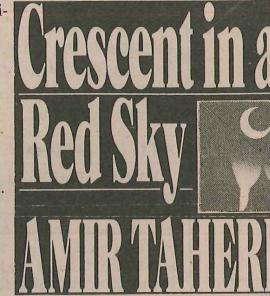
PORTRE TAHERİ

İrân'dan Fransa'ya

İranlı gazeteci-yazar Amir Taheri, İrân'da Şah döneminde ülkenin en yüksek tirajlı gazetesi Kayhan'ın genel yayın yönetmeni idi. İrân devriminden sonra ülkeyi terk eden Taheri, 1982'den bu yana Fransa'da

yaşıyor. Taheri bu dönemde The Sunday Times, International Herald Tribune ve Jeune Afrique gibi gazetelerde çalıştı. Dünyanın önde gelen liderleri ile mülakatlar yaptı. The Washington Post, The Los Angeles Times, The Guardian gibi gazetelerde makaleleri çıktı.

Taheri İrân'da iken yazdığı Öksüz Yunanlı adlı kitapta felsefi yazılarını topladı. Taheri'nin son yıllarda yazdığı kitaplar arasında "Humeyni ve İslam Devrimi" (1985), "Kutsal Terör" (1987), "Casuslar Şebekesi" (1988) ve "Kızıl Gökte Hilal" (1989) bulunuyor.

Bakan koltuğu da buna dahil. Azerbaycan'da ticaret bakanı olmak isterseniz, 150 bin dolar ödememiz gerekiyordu. Oğlunuzu üniversiteye sokmak isterseniz, fakültesine göre 20 bin dolar vs. gibi fiyatlara mal oluyordu. Gençlik kollarna katılmadan bir anda parti üyesi olmak isterseniz, bunu parayla satın alabiliriz. Parti kartları satılıktı, her şey satılıktı. Çünkü ortada yapay bir durum söz konusu, toplum ikiye bölünmüştü. Bir tarafta resmi toplum var, Komünist Partisi, Sovyet vs. alta gerçek toplum var, İslami bir toplum. Bu bağnaz dinci, softa bir topluluk demek değil. Tamamen farklı bir Müslüman toplum. Bu toplum değerleriyle sürekli olarak bir soğuk savaş yaşıyor.

— Peki Halk Cephesi'ni oluşturan insanlar kimler, istekleri neler?

TAHERİ — Birincisi Azerbaycan'da çok sayıda parti var. Bu partiler Bolşevik Partisi'nden önce de vardı. Azerbaycan'ın kendi tarihi vardı. Kalkınması iyiydi ya da kötüydü. Bu farklı bir olay. Bir anda komünistler geldi. Bolşevikler Bakü'ye gangster gibi girdi. Kaldı ki gerçekten gangsterdiler. Örneğin Sergey Kirov, binlerce Azeriyi öldürdü ya da sürdü. Yakın zamana kadar Azerbaycan'ın her yerinde Kirov'un adı vardı. Neyse ki artık Kirov ya da Lenin gibi isimler yok. Kirov ve Orjenikidze gibi kişiler Bakü'ye gelecek katliam yaptı. Bu toprağı işgal ederek Bolşevizmi dayattılar. Ancak Bolşevizm buralarda köleşemedi. Öyle ki ekim devrimi öncesi partiler yeniden ortaya çıktı. Musavvat Partisi, Adalet Partisi, İctimayyat Amiyun yani sosyal demokrat parti gibi partiler var. Himmet, yani Gayret Partisi var. Nakşibendilik ve Kadiriilik gibi tarikatlar da yaygın. Bütün bunlar şimdi yer altından çıkarak kulüpler şeklinde örgütleniyorlar. Ayrıca Halk Cephesi var ki o da iki eğilim arasında bölünmüş bulunuyor.

— Halk Cephesi'nin temel talepleri neler?

TAHERİ — Birincisi Sovyet Azerbaycan'ın tamamında Azeri halkının hükümlanlığını tanınmasını istiyorlar. Bu çok önemli. İkincisi, Azeri dilinin tek resmi dil olmasını istiyorlar. Litvanya ile tamamen aynı doğrultuda bir istek. Gorbaçov orada kabul etti. Buraya tank gönderiyor. Üçüncüsü, cumhuriyet içindeki kadroların Azerileştirilmesini istiyorlar. Çünkü haliha-zırda parti lideri olan kişi bir Ukraynalı. Azeriler bunu kabul etmiyor. Neden kabul etsinler? Bir Azeri hiçbir zaman Ukrayna'da parti lideri olamaz..

— Azerbaycan Yüksek Sovyeti 48 saat süre vererek, Moskova birliklerini çekmediği takdirde ayrılacağını duyurdu.

TAHERİ — Bunun Halk Cephesi programıyla hiçbir ilişkisi yok. Bunlar halk tarafından benimsenmek isteyen ve bunu bekleyen milletvekillerinin girişimi.

— Yani Halk Cephesi liderlerinin ayrılma, bağımsız bir ülke olma talepleri yok mu?

TAHERİ — Halk Cephesi'nin istekleri bu sıraladığım istekler. Elbette bu olaylarla birlikte bağımsızlık meselesi de masanın üstüne yatırıldı. İnkâr edilmesi imkânsız... Ne istiyorsunuz? Evinizde oturuyorsunuz ve tanklar üstünüze geliyor. Yerel hükümete bile soran olmadı. Ama şunu ısrarla belirtirim ki Bakü Meclisi'nin kararı halk cephesinin kararı değil. Halk Cephesi'nin, çatışmanın şerefli biçimde çözüme ulaşması için kendi özgün stratejisi var. Azerbaycan Sovyeti'nin kararı siyasi bir blöftü. İstila ya gerçekten karşı çıkma niyetleri olsaydı, ayrılma talebini ileri sürme niyeti olsaydı, Sovyet Anayasası'na buna ilişkin geçerli maddeler var. O maddelere başvururlardı.

SÜRECEK

o da benzer nedenlerle ayrıldı.

Gorbaçov, yönetime kendi arkadaşlarını yerleştirmek istediği için gitti. Sovyet propagandası şu sıra Azerbaycan'da mücadele edenlerin gangster, terörist ve haydut olduğunu yayıyor. Afgan mücahitlerine karşı kullandıkları ifadelerin aynısı. Sonra şunu da söylüyorlar: "Gorbaçov çok iyi birisi. Bu yüzden de mafyaların komplosuna maruz kalıyor". Oysa şöyle bir durum var; şimdiye kadar rüşvetten ötürü mahkûm olanlar Müslüman değil. Brejnev'in damadı ya da Sovyet Komünist Partisi üyeleri. Gerçi Özbek, Kırgız, Azeri ya da Tacik isimleri geçiyor. Ama şimdiye kadar mahkûm edilen olmadı.

— Bu mafyalar ne ifade ediyor. Kısacası ne tür faaliyetler gösteriyor?

TAHERİ — Bu mafya her şeyi parayla satıyordu.

POLİTİKADA SORUNLAR

ERGUN BALCI

Azerbaycan ve Bazı Bilgi Kırıntıları

Azerbaycan'daki trajedinin karanlık noktalarına ilişkin bazı bilgi kırıntıları ortaya çıkmaya başlıyor.

Önce 19 ocak gecesi Bakü'de yapılan katliama ilişkin Moskova'nın verdiği resmi rakam (83 ölü) bazı Sovyet gazetecileri tarafından yalanlanmıştır. 24 ocak tarihli International Herald Tribune Gazetesi'ne göre olaylara tanık olan Konsomolskaya Pravda Gazetesi'nin muhabiri Andrei Krainy, Bakü'den Moskova'ya dönüşünde yaptığı açıklamada, "Ölü sayısının resmi rakamdan iki kat fazla olduğuna eminim" demiştir. Andrei Krainy, Bakü'den gönderdiği haberde askerlerin silahsız halka ateş ettiğini de bildiriyor ve "Bunun silahsız halkın sistemli bir şekilde öldürülmesi olduğuna kuşku yok" diyor. Krainy'nin haberinin bu bölümü gazete tarafından kesilerek yayımlanmıyor. Ancak geçtiği haberin orijinali meslektaşlarından biri tarafından Batılı gazetecilere iletiliyor. Böylece glasnostun sınırları da ortaya çıkıyor. Pravda ve Izvestia gazetelerinin de Azerbaycan'a yapılan müdahale konusunda verdikleri bilgiler çok yetersiz. Oysa Izvestia ile Konsomolskaya Pravda gazeteleri daha önceki bunalımlarda bol ve bağımsız haber vermiş gazeteler. Herald Tribune'ün Moskova muhabiri, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Gennadi Gerasimov'un da geçen pazartesi günü basın toplantısında son derece tutuk olduğuna dikkati çekerek, "Gerasimov, ağzını sıkı tutmak için taltimat almışa benziyordu" diyor.

Özetle, Moskova'da Azerbaycan'a müdahale sırasında glasnost öncesi eski dönem yaşanıyor. Açıklık, haber akışı, bilgi iletişimi ortadan kayboluyor.

"The Economist" Dergisi'nin son sayısında ise ilginç bir haber var. Dergi, Azerbaycan sorununun görüldüğü Yüksek Sovyet Prezidyumu'nda, Gorbaçov'un cumhuriyete asker göndermesine karşı çıktığını bildiriyor. Ama Gorbaçov'a rağmen müdahale kararı alınıyor. The Economist'e göre Savunma Bakanı Dimitri Yazov da Azerbaycan'a düzenli ordu birliklerinin gönderilmesine karşı çıkıyor. Ancak Yazov'un müdahaleye mi, yoksa müdahalede düzenli ordu birliklerinin kullanılmasına mı karşı çıktığı açık değil. Yazov'un isteğini kabul ettirdiği anlaşılıyor; Azerbaycan'a gönderilen birliklerin çoğu içişleri'ne bağlı özel güçlerden oluşuyor. The Economist, katliamın büyük bölümünün bu birlikler tarafından gerçekleştirildiğini bildiriyor.

Özetle, Azerbaycan konusunda Kremlin'de en üst düzeydeki yöneticiler arasında "bir şeyler oluyor." The Economist, Gorbaçov'un müdahaleye karşı olduğunu öne sürüyor. Yazov, Gorbaçov'u hangi noktaya kadar destekliyor? Müdahalede ısrar edenler kimler? Igor Liğaçev mi? Daha başkaları mı?

Bu soruların yanıtları henüz bilinmiyor. Ancak The Economist'in haberi doğrusu Gorbaçov, sertlik yanlıları karşısında en önemli yenilgisini almış demektir. Müdahaleden birkaç gün sonra Bakü'ye Igor Liğaçev'in gitmesi de anlamlıdır.

Değişik bir senaryo da düşünülebilir. Gorbaçov, kuskuları Liğaçev üzerine çekmek için onu Bakü'ye göndermiş olabilir. Bu arada yabancı bir iki gazeteciye, kendisinin müdahaleye karşı olduğu yolunda haber sızdırılabilir. Her durumda Azerbaycan'a yapılan müdahale konusunda Kremlin'de üst düzeydeki yöneticiler arasında uyum olmadığına ilişkin belirtiler vardır.

Diğer bir soru da şu: Azerbaycan'a müdahale neden yapıldı? Türkiye'de Sayın Süleyman Demirel tarafından savunulan ve basınımda genellikle destek bulan görüşe göre Moskova, diğer cumhuriyetlerdeki ayrılıkçılara bir gözdağı vermek istiyordu. Batı'dan da tepki gelmeyeceğini hesaplayarak darbeyi vurdu. Bu görüşün pazar gecesi televizyonda yapılan Azerbaycan konusundaki açikoturumda da ağırlıkta olduğu gözlemlendi.

ABD'den dönen Turgut Özal ise herhalde orada çeşitli kaynaklarla yaptığı temaslardan da esinlenerek daha değişik bir açıklama getirdi. Özal'a göre Azerbaycan olayının iki yönü vardı. Biri Azeri-Ermeni çatışması, diğeri de Azerbaycan'ın merkezi otoriteden ayrılma yoluna yönelmiş olması. Müdahaleye yol açan temel nedenler bu iki etkendi. Gerçekten Azerbaycan'da Komünist Partisi ile yerel otoritelerin hiçbir ağırlığı kalmamış. Örneğin Lenkeran kentinde iktidar Halk Cephesi'ne geçmişti.

26 ocak tarihli International Herald Tribune Gazetesi Baltık'tan Orta Asya cumhuriyetlerine kadar milliyetçi örgütlerin liderlerine, Azerbaycan'a yapılan müdahalenin nedenleri hakkındaki görüşlerini sormuş. Gürcistan dışında, hepsinin görüşüne göre müdahalenin en önemli nedeni Azerbaycan'daki çatışmaların büyümesi, sonra da cumhuriyetin Moskova ile tüm köprüleri atma eğilimine girmiş olması. Yani Herald Tribune'ün yaptığı ufak çaplı anket, Sayın Demirel ve bazı yorumcularımızdan çok Özal'ın görüşünü doğrular nitelikte.

Bu noktaya neden değindik?

Bazı olaylarda kesin karara varmak, hemen yorum yapmak çok zordur. Üstelik o olaylara ilişkin kararların alındığı merkezlerden çok uzakta yorum yapıyorsanız. Onun için yorumları "nihai gerçekler" gibi ortaya atmak yerine, yanılma payı bırakarak "bu da olabilir, şu da" şeklinde sergilemek daha sağlıklı sonuç verebilir.

"Nihai gerçekleri" ortaya atma merakı bir alışkanlık haline gelirse, kamuoyunu aydınlatma durumunda olanlar, kamuoyunun olaylara tek bir açıdan bakmasına yol açacak ortamı hazırlayabilirler.

AZERBAIJAN

Bakû'de grev ve gösteri yasağı

Sovyet TASS Ajansı, askeri otoritelerin dün 43 kişiyi gözaltına aldığını, grev ve gösteri yasağını uymayanların 30 gün hapis cezasına çarptırılacağını bildirdi. Igor Ligaçev'in Azerbaycan'a gittiği haber verildi. Izvestia Gazetesi "Azerbaycan'da gerilla savaşı başladı" dedi.

Dış Haberler Servisi — Azerbaycan'ın başkenti Bakû'de 43 kişi gözaltına alınırken, tüm gösteri ve grevler yasaklandı. Bakû'de durumun gergin olduğu, ancak çatışmaların durduğu bildirildi. Azeri ve Ermeniler arasında bunalımı sona erdirmek amacıyla yürütülen görüşmelerde rehinelere değişikliği konusunda anlaşma sağlandı, ancak diğer konuların görüşülmesine geçilemeden görüşmeler kesildi. Sovyet Politbüro'su içinde "ikinci adam" olarak bilinen, muhafazakârların önderi "Igor Ligaçev" in Azerbaycan'a gittiği bildirildi.

Bakû'deki iyi haber alan kaynaklardan edinilen bilgilere göre, Igor Ligaçev'e Bakû'de, Merkez Komitesi sekreterlerinden ve Politbüro'nun aday üyesi "Georgi Razumovskî" de eşlik ediyor.

Ligaçev ve Razumovskî'nin temaslarıyla ilgili olarak resmi bir açıklama yapılmazken, Başbakan Yardımcısı Lev Voronin'in, hükümet adına Bakû'de temaslarda bulunacağı belirtildi.

Bakû'deki Halk Cephesi kaynakları, Voronin'in yanı sıra Sovyet Savunma Bakanı General Dimitri Yazov'un da Bakû'de bulunduğu belirtiyorlar.

Sovyet TASS ajansı Bakû'de askeri otoritelerin dün 43 kişiyi gözaltına aldıklarını bildirdi. TASS'ın haberine göre başkentte tüm gösteri ve grevler yasaklandı. Gösteri ve grev düzenleyenlerin 30 gün hapis cezasına çarptırılacağı açıklandı.

Moskova Radyosu, Sovyet birliklerine gelen tehditlerin artması üzerine askerlerin ailelerinin önceki gece Bakû'den tahliye edildiklerini haber verdi. Radyo, son 24 saat içinde toplam 14 bin kişinin Bakû'den boşaltıldığını bildirdi.

Sovyet hükümetinin organı Izvestia Ga-

ESTONYA
1918-40 arası bağımsızdı. SSCB tarafından ilhak edildi. Nüfusu 1.6 milyon; yüzde 60'ı Estonyalı. Güçlü "Halk Cephesi". Cumhuriyetin bağımsızlığını istiyor.

LETONYA
1918-40 arası bağımsızdı. Sovyetler Birliği tarafından ilhak edildi. Nüfusu, 2.7 milyon; yüzde 55'i Letonyalı. Bağımsızlık isteyen güçlü bir milliyetçi hareket var.

LİTVANYA
1918-40 arasında bağımsızdı. SSCB tarafından ilhak edildi. Nüfusu 3.7 milyon, yüzde 80'i Litvanyalı. Halkı Katolik. Litvanya Komünist Partisi, Sovyet Komünist Partisi'nden ayrıma kararı aldı.

UKRAYNA
1654 yılından beri Rus İmparatorluğu'nun bir parçası olan cumhuriyet, 1918-21 arasında tam bağımsızdı. Nüfusu, 52 milyon, yüzde 70'i Ukraynalı. Halk Cephesi, daha fazla özerklik talebinde bulunuyor.

MOLDAVYA
Topraklarının büyük kısmı, 1945 yılında Romanya'dan alındı. Nüfusu, 5 milyon; 3 milyonu Moldavyalı. Moskova'ya karşı, büyüyen bir baskaldırı var. Geçen yıl, Moldavya dilinin resmi dili olarak kabul edilmesini kazandı.

GÜRCİSTAN
1800-1804 yılları arasında Gürcü kralları tarafından çarlığa devredildi. 1918-21 yılları arasında bağımsızdı. Nüfusu 5.5 milyon; yüzde 65'i Gürcü. Osetyalı ve Abaza azınlıkları olan ilişkileri, oldukça gergin.

Tabloda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği mozaikine dahil olan 15 cumhuriyetin tarihsel ve demografik konuları sayısal olarak ifade edilmiş bir biçimde görülmüştür.

zetesini, Bakû'de sükunetin hüküm sürmesine karşın bu durumun iyimserliğe kapılmak için yeterli olmadığını bildirdi.

Izvestia, Azerbaycan'da artık bir "gerilla savaşı" başlamış olduğunu bildirdi. Izvestia Gazetesi, zirhli araçlarla ve askerlerle "evlerden" yönetildiğini kabul ettiği saldırıların kaygı verici olduğunu bildirdi.

Bu arada Halk Cephesi Meclis üyesi Abbas Abdullah, AA'ya yaptığı açıklamada, dün öğleden sonra Bakû limanında çatışma çıktığını bildirdi.

Abdullah, tek yönlü bir ateş olarak nitelendiği olayların, tanker ve küçük teknelerin abluka altına aldığı Sovyet Hazar Filosu'na ait askeri gemilerden bu gemilere ateş

BEYAZ RUSYA
Büyük bölümü Polonya'ya bağlı olan Beyaz Rusya, 1945 yılında Ruslar tarafından ilhak edildi. Nüfusu, 10 milyon; yüzde 80'i Beyaz Rus. Milliyetçi hareketler görülmüyor.

RUSYA
Nüfusu, 146 milyon; yüzde 83'ü Rus. Moskova'da demokrasi yanlısı ve yönetim karşıtı gösteriler yapılıyor.

ÖZBEKİSTAN
1868'de çarlık tarafından istila edildi. Nüfusu, 20 milyon; yüzde 60 Özbek. Gizli İslami hareketler büyüyor. Tatar azınlık, Kırım'a dönme hakkını elde etmeye çalışıyor.

ERMENİSTAN
1917-20 yılları arasında bağımsızdı. Nüfusu, 3.5 milyon; yüzde 85'i Ermeni, yüzde 5'i Azeri. Dağlık Karabağ konusunda Azerbaycan ile çatışma halinde.

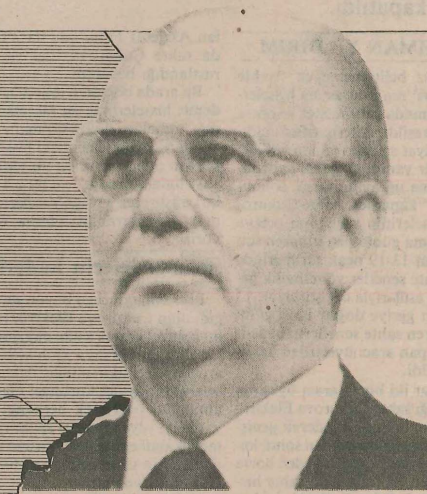
AZERBAIJAN
19. yüzyıl başlarında Ruslar tarafından istila edildi. Nüfusu, 7 milyon; yüzde 70 Azeri, yüzde 10 Ermeni. Dağlık Karabağ konusunda Ermenistan ile çatışıyor.

TÜRKMENİSTAN
1885'te Ruslar tarafından istila edildi. Nüfusu, 3.4 milyon, yüzde 65 Türkmen.

TACİKİSTAN
1860 sonlarında çarlık tarafından istila edildi. Başkaldırı hareketleri, 1930'lara kadar sürdü. Nüfusu 5 milyon, yüzde 55 Tacik. Yeraltına inmiş olan İslami hareket büyüyor.

KAZAKİSTAN
1850'lerde çarlık tarafından ilhak edildi. Nüfusu, 17 milyon; yüzde 40'ı Kazak. 1986'da Kazak KP liderinin Ruslar tarafından görevden alınmasının üzerine, huzursuzluk büyüdü.

KIRGIZİSTAN
Çarlık tarafından 1876'da ilhak edildi. Nüfusu 4.3 milyon, yüzde 45'i Kirgiz. İslami hareketler var.

yen kaptanların, gemilerini havaya uçurmak gibi tehditlerden vazgeçmelerini istediğini kaydetti.

SSCB Yazarlar Birliği ile tüm bağlarını koparan Azerbaycan Yazarlar Birliği üyesi Abbas Abdullah AA'ya yaptığı açıklamada "işgal altında olduğu için" toplanamadıkları Yazarlar Birliği Merkezi yerine Azerbaycan Bilimler Akademisi salonlarında düzenledikleri bir toplantıda, Sovyet Yazarlar Birliği'yle bağlarını kestikleri gibi, Azerbaycan Yazarlar Birliği'nin Komünist Parti birimini de dağıttıklarını açıkladı.

Abbas Abdullah, toplantıda daha önce Komünist Partisi üyesi olan, kendisi dahil, yüzden fazla yazarın parti üyelik kartlarını atıklarını söyledi.

Abdullah, "Gorbaçov, Savunma Bakanı Dmitri Yazov ve İçişleri Bakanı Vadim Bakatin'in üye olduğu bir partide kalmayı insanlığa ihanet bildiği" için parti üyelik kartını yırttığını belirtti.

Azerbaycan Komünist Partisi de önceki gün Bakû halkına yayımladığı bildiriye, "Şu anda en önemli görevin çatışmalara son vermek olduğunu" bildirdi.

Azerbaycan Komünist Partisi'nin bildirisinde "Bir gün bu müdahalenin arkasındaki gerçeğin açığa çıkacağı" yolunda halka güvence verilirken herkes sükunete ve itidale davet edildi.

Bush'un açıklaması

ABD Başkanı George Bush, Sovyet lideri Mihail Gorbaçov'un Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki etnik çatışmaların doğurduğu siyasi krizi atlatılmasını dilediğini söyledi. Bush, Beyaz Saray'da düzenlediği basın toplantısında, "Tahminlerde bulunmam, ancak sadece krizi atlattığımız değil, güçlü kalmamız da diliyoruz" dedi.

George Bush, Azerbaycan'daki etnik çatışmalardan endişe duyduğunu, ancak Gorbaçov'un bu konunun üstesinden gelebilecek kapasiteye sahip olduğunu inandığını kaydetti. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde durumun ne derece ciddi olduğu ve Gorbaçov'un kurtuluma şansının ne olduğu yolundaki bir soru üzerine Bush, durumun ciddi olduğunu söyleyerek, "Sorunun cevabı her gün biraz daha geliyor. Gerçekten bilmiyoruz. Gorbaçov daima SSCB'de barışçıl değişiklikler istediğini vurguluyor" dedi.

açılmasıyla başladığını söyledi.

Azerbaycan Devlet Başkanı Elmira Kafarova, Azerbaycan'da yaşayan tüm Rusların ve öteki azınlıkların can güvenliklerinin kendi teminatı altında olduğunu söyledi.

Kafarova, halen Bakû'de yaşanmakta olan gerginliğin, Moskova'nın yanlış adımlar atmasının sonucu olduğunu belir-

tirken Bakû'yü korumak için takviye polis kuvveti göndermenin yeterli olacağı bir sırada kente askeri birliklerin şiddet kullanarak girmelerinin çok büyük bir hata olduğunu vurguladı.

Kafarova, kentteki askeri güce karşı duyulan öfkenin hâlâ yatışmadığını ve Bakû limanında, askerlerin geri çekilmesini iste-

Türkiye'nin bütün vefasızlığı ve vurdumduymazlığına rağmen

Azerbaycan'dan 'İstiklal Harbi'ne 100 milyon altın

MEHMET KAFKAS

Atatürk, Azerbaycan'ın kızıllaştırılmasına mecbur muydu? Bu soruya cevap vermeden önce, onların Millî Mücadele'de Anadolu'ya yardımlarından kısaca bahsedelim. Azerbaycan Anadolu'ya 1 milyon ruble altın, 62 tank, petrol, her ay 3 vagon gazyağı göndermiştir.⁽¹⁰⁾ Azerbaycan bize daha önce de para göndermiştir.⁽¹¹⁾ Bugün yaptıkları gösterilerde Osmanlı Bayrağı taşıyan Azeriler 1920'nin Ocak ayında da aynı şekilde davranıyorlardı.⁽¹²⁾

● Yunanlı hangi tarihte Türk'ü savaş meydanında yenmiş ki, 1919-1922'de 250 bin Yunanlı 10 milyon Müslüman Türk'e hakim olsun. Bu endişeyle Azerbaycan'a sırtımızı dönmeliydik

Erzurum Kongresi açış konuşmasında Azerbaycanlıların Rus Çarını destekleyen Deniken kuvvetleri ile İngilizler'e karşı yaptıkları mücadeleyi "Ulusal varlıklarını korumak" diyerek destekleyen Atatürk⁽¹³⁾ kısa bir süre sonra da yukarıda anlatmaya çalıştıklarımızı gerçekleştireyor. Karabekir Paşa dahi Kızılordu'ya kurşun sıkmanın ihanet olduğunu bildirerek⁽¹⁴⁾ bu orduya

karşı direnme gösterilmemesini istiyordu.⁽¹⁵⁾ Sebep, Millî Mücadele için Rus yardımına ihtiyaç duyulması ve bu yardımın Azerbaycan üzerinden aktarılmasına mecbur olunması.

SEBEP MASUM MUDUR?

Birinci Dünya Savaşı'nda bulunduğu gibi İngilizler ile Çarlık Rusyası aynı cephe idi. 17 Ekim 1917 ihtilali üzerine Azerbaycan'da bulunan İngiliz kuvvetleri komünizme karşı olan Azerilerle birlikte Kızılordu'ya karşı durmaya başladı. Atatürk'ün endişesi buradan başlıyor ve; eğer Ruslardan yardım alacak isek, Anadolu'ya bu yardımın ulaşması için Azerbaycan topraklarının kullanılmasına gerekiyor. Kızılordu'ya direnen ve İngilizler'in kontrolünde bulunan bu topraklardan bu yardım geçmez. Böyle düşünen Atatürk yardım için Gürcistan ve Azerbaycan'ın kızıllaştırılmasına katkıda bulunuyor. Resmî ideoloji kaynakları da böyle açıklıyor.⁽¹⁶⁾

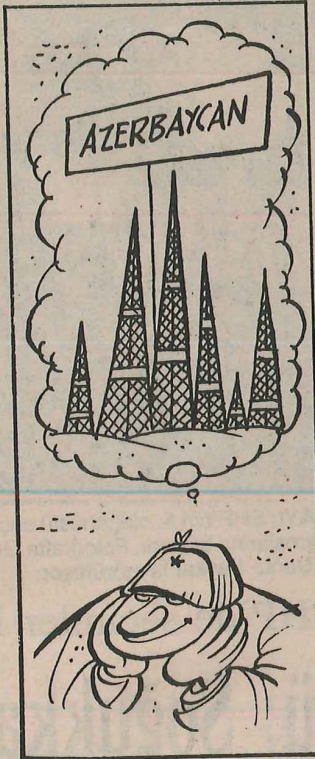
Bizim bu durumda yapacağımız tenkid şudur:

— 1907 yılından beri defalarca saltanatı kaldıracağını, laikliği getireceğini ve Cumhuriyeti amaçladığını söyleyen Atatürk⁽¹⁷⁾ nasıl olurda bu kızılştırmaya destek verir? Hem de yönelmek istediği Batı'nın düşmanı Bolşevizmin yayılma pahasına.

— Rus yardımına çokca ihtiyaç duyulduğunu da kabul etmek çok zor. Anadolu'da I. Dünya

Savaşı'ndan sonra terhis olan 560 bin asker mevcuttur. Büyük tararruzda 200 bin askerimiz silah altında idi. Doğu ve Güney cep-helerimizdeki kuvvetler bu sayının içinde değildir. Millî Mücadele'de uzun süre seferberlik ilan edilmemiş buna ancak Sakarya

Savaşı'ndan sonra gerek görül-müştür.⁽¹⁸⁾ Bırakınız Rus yardımını olmadan Millî Mücadele'nin

kazanılmıyacağı idiasını, henüz hiçbir savaşın olmadığı Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması için ünlü İngiliz casusu Albay T.E. Lawrence, "Bu antlaşmanın üç yıllık bir tatbikat testine dahi dayanacak bir tek maddesi dahi yoktur" diyordu.⁽¹⁹⁾ Bu sözler söylendiğinde Ruslar'dan henüz hiç silah alınmamıştı. Demek ki, Millî Mücadele'yi kazanacağımızı 1920'nin ortasında bir İngiliz dahi söyleyebiliyor. Zaten Fransız basını da Sevr'in uygulanmasını "Çok zor" olarak niteliyordu.⁽²⁰⁾

— Rusya'dan gelen yardım miktarına baktığımızda, Azerbaycan'ın, Kızılordu'ya teslimini gerektirecek bir durumun olmadığı ortaya çıkar.

Bizim, Millî Mücadele sırasında Rusya'dan istediğimiz yardım miktarı şöyledir: 200 bin tüfek, 5 milyon tüfek mermisi, 350-400 top ve bunlar için 75 bin mermi, 500 makinalı tüfek ve her biri için 15.000 mermi, 200 sahra telefonu, 5 telsiz tesisatı, 200 uçak, 100 kamyon ve otobüs, 40 binek otomobili, 100 bin askeri giydirecek elbise ve teçhizat, bazı tamir fabrikaları.⁽²¹⁾ Rusların ise gönderdiği miktar şöyledir: 210 ağır makinalı tüfek, 45181 tüfek ve bunlara ait 52599 sandık cep-hane, 9520 süngü, 96 top, 166.910 top mermisi ve bir kısım askeri teçhizat.⁽²²⁾

Buhara Cumhuriyeti Cumhurbaş-başkanı ve Başbakan Feyzullah Hoca'nın çabalarıyla Türkiye'ye

● Rusya'dan gelen yardım miktarına baktığımızda, Azerbaycan'ın, Kızılordu'ya teslimini gerektirecek bir durumun olmadığı ortaya çıkar. Zaten Ruslar'da Anadolu'ya yaptıkları yardımda samimi değillerdi ve bize kısmen yardım ederken, Yunanistan'a gönderdikleri diplomatlar ile Batı Anadolu'da Yunan işgalini kolaylaştırma teklifinde bulunuyorlardı

gönderilmek üzere 100 milyon altın rubleyi Lenin'e vermiş, fakat Lenin bu paranın ancak 11 milyon altın rubelelik kısmını Anadolu'ya göndermiş, geri kalanı Rusya'da tutmuştur.⁽²³⁾ Aynı Rusya'nın Ankara'dan Bitlis, Muş ve Van illerini Ermeniler'e vermek üzere istediğini bilme-yen yoktur.

Zaten Ruslar da Anadolu'ya yaptıkları yardımda samimi değillerdi ve bize kısmen yardım ederken, Yunanistan'a gönderdikleri diplomatlar ile Batı Anadolu'da Yunan işgalini kolaylaştırma teklifinde bulunuyorlardı.⁽²⁴⁾

Netice olarak; hata edilmiştir, ortada Azerbaycan'ın kızıllaştırılmasına geçecek bir durum yoktu. Zaten bugün o bölgede akan kanlar da bunu ispatlıyor.

Yunanlı hangi tarihte Türk'ü savaş meydanında yenmiş ki, 1919-1922'de 250 bin Yunanlı 10 milyon Müslüman Türk'e hakim olsun. Bu endişeyle Azerbaycan'a sırtımızı dönmeliydik.

KAYNAKLAR

- 10)- Sarıhan, Zeki; Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Ankara 1986, C: 3, S: 441
- 11)- Swietochowski, a.g.e, S: 215
- 12)- Karabekir, a.g.e, S: 412.
- 13)- Hüriyet Vakfı Yayınları; G.M.Kemal Atatürk'ten Bize, İstanbul 1987, C: 1, S: 290.
- 14)- Kürkçüoğlu, a.g.e, S: 100
- 15)- Cebesoy, Ali Fuat; Moskova Hatıraları, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1982, S: 40-41.
- 16)- Kürkçüoğlu, a.g.e, S: 99-100
- 17)- İrmak, Sadi; Atatürk Bir Çağın Açılışı, İstanbul 1984, S: 5
- 18)- Müderrioğlu, Alptekin; Kurtuluş Savaşı Mali kaynakları, Kastaş Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1988, C: 2, S: 516
- 19)- Jaeschke, Gotthard; Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri, Çev: Cemal Köprülü, 2. Baskı, Ankara 1986, S: 202.
- 20)- Akyüz, Yahya; Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamaoyu 1919-1922, Ankara 1975, S: 107.
- 21)- Cebesoy, a.g.e, S: 100
- 22)- Yerasimos, a.g.e, S: 630-635
- 23)- Saray, Mehmet; Atatürk'ün Sovyet Politikası, İstanbul 1985, S: 86-87
- 24)- Tunaya, Tarık Zafer; Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük, 2. Baskı, İstanbul 1981, S: 58-59.

Can Azerbaycan'da kan akıyor kan.. Türk kanı..

Dünya tarihinin değişmez kaidesi: Süper güçler, ufaklıkları daimâ tokuşturmakta, kendilerine iş çıkarıp denge temin etmektedirler. Bir tanesi değil hepsi böyle.. Bu şekilde en çok kullanılan milletlerden birisi de Ermeniler'dir. Batılılar da kullandılar.. Ruslar da.. Sonra Batılılar da kendilerini terketti, Ruslar da..

Bu gün Can Azerbaycan'da olanlardan Rusya kadar ve ondan fazla Amerika mesuldür. Zira ABD, Ruslar'a karşı Afganlıları bile desteklerken elbette din kardeşliği ile Ermenileri daha çok destekleyecektir. Nitekim Senatodaki "Ermeni Soykırımı" palavrası Erivan'a işmar etmektedir. Böylece "Bak ben seni Ruslar'ın elindeyken bile destekliyorum" diyecek ve patronajını devam ettirecektir. Ellibeş milyona varan Türkiye'nin karşısına böyle bölük-pörçük, fakat dıştan destekli güçleri çıkarıp ayrıca kullanacaktır.. Yani ABD de, Rusya da, Ermenileri maşa olarak kullanmaya taliptirler. Bunun için de onlara en büyük yardımı sağlayan kör bir "Ermeni milliyetçiliği"dir. Kör diyorum, zira içimizde yaşayan Ermeni vatandaşlarımızla aramızda onların dindaşlarıyla olan daha fazla ahlaki ve manevi beraberlik vardır. Ama tepedeki liderler ve onlara bağlı militanlar kör bir ermenicilik taassubuyla hareket etmeyi âdetâ tarihi bir "hatada ısrar geleneği" haline getirmişlerdir.

Perestroika ile, Azerbaycanlı kardeşlerimizin milli duygularının da ayakta olduğu ayrı bir gerçektir. Hâl böyle iken Ermeni milliyetçiliğinin, Azerbaycan'a verilmiş ve sınırları ayrıca Türk devletinin teminatına alınmış bölgeleri ile haka kalkması şu kullandığımız "kör" vasfının en açık belirtisidir.

Hadiselerin kızıştığı anda bu gibi düşüncelere artık yer yoktur. Anın ve şartların icabı ne ise o yapılmalıdır. Şu anda Batı Basınının çığlıkları göstermektedir ki, aynı utanmaz senaryo oynanmaktadır. "Türkler, müslümanlar, Ermenileri hristiyanları kesiyorlar".. Bunun neticesi olarak da "İşte yetmiş sene önce de aynı barbar Türklerin ataları Ermenileri kesmişlerdi" diyerek, milletimizin mâsum alınına cinayet lekesi sürmek ve o yoldan kendi dümenlerini çevirmek.

Halbuki hadiseler ortadadır. Ermeni milliyetçi partisinin faaliyetleri ortadadır.. 1971'de Ruslar bu partinin ileri gelenlerini kursuna dizdikten sonra, bu partinin programında, Karabağ'ı, Nahcevan'ı ve Türkiye'nin doğusunu içine alan bir "Büyük Ermenistan" gayesi açıklanmaktadır. Yani bu partinin faaliyetleri sadece Rus sınırı içinde değil, onun dışında ve Türkiye içinde de düşmanlık kinleri ve saldırı emelleri ile doludur.

Ayrıca aramızda sulh ve sükün içinde yaşayan Ermeni vatandaşlarımız da mevcuttur. Bu bakımdan, Ruslar'ın iç meselesi olan bu hadiseler zincirinde Türkiye hem Rusya ile komşu, hem de kendisinin de Ermeni ve Azeri tebası bulunduğu için hadiselerin cereyanı ile yakından alakalıdır.

Bu perspektiften Rusya'ya karşı değil, belki Rusya'ya paralel bir meyile girmek ve bu meyilden hadiselerin çığırından çıkmasını için manevî ağırlığını koymak Türkiye için hayati önem taşıyan kazanımdır.

Buradaki paradoksu altını iyi çizmeliyiz. Azeri kardeşlerimizi kör taassup içindeki Ermeni milliyetçilerine ezdirmemek, Ermenileri de yapacakları yanlış bir demarşın kötü neticelerinden korumak için barışçı teşebbüslere geçmesi zarurî olan Türkiye'yi Rusya da hoşnutsuzlukla karşılamayacaktır. Zira burada hemence o paradoksu işaretleyelim: Bu noktada Türkiye'nin menfaati "ABD-Erivan" çizgisinde değil, "Moskova-Bakü" çizgisinde görünmektedir. Zira, son günlerde Ruslar Erivan'daki Amerika tahrikine ve Azerbaycan'ın Rusya içindeki diğer Türk bölgelerindeki ve ayrıca Rusya dışındaki Türklük ve İslâm âlemindeki prestijine ve Ermenistanla kıyas kabul etmeyecek zenginliğine bakarak Bakü'ye karşı daha ilımlı hareket eder görünmüşlerdir...

Türkiye de, Kıbrıs meselesinde ABD tarafından sıkıştırıldığı şu günlerde çok kritik dakikalar yaşamaktadır. Deveküşü politikasının zarardan başka faydası olmayacağı bellidir. Türkiye mutlaka barıştan yana, Azerbaycan'dan yana ağırlığını koymalıdır. YOKSA AĞIRLIĞI OLDUĞUNA KİMSEYİ İNANDIRAMAZ....

Azerbaycan'da kan akanın Dışişlerimiz de sadece Bakar'ken... Otur mu?

YORUM YALÇIN ÖZER
WASHINGTON D.C.

Özal neler söyledi nasıl anlaşıldı?

"ÇOK güzel mesajlar verebilirdi. Ama bence fazla konu arasında belli bir şey söylemedi. Ağırılık verilen konu çok fazla. Bu yüzden büyük Amerikan gazetelerinde Mr. Özal'ın sözlerinin manşete çıkacağını sanmıyoruz.

Bu sözler 100'ün üzerinde Amerikan gazetesine haber servisi yapan (Gannet Ajansı'nın) muhabiri Dave Judson'a ait. Cumhurbaşkanı Özal'ın dün akşam "The International Club"taki konuşmasını izledikten sonra böyle diyor ve ekliyor: "Bence konuşma, bütünü ile başarılı sayılabilir."

Biz de salondan çıkarken Özal ile eli sıkışıyor ve "Tebrik ederim iyiydiniz" diyoruz.

"The International Club"ta dün; soluna, önü strateji uzmanı Brezensky'yi; sağına Büyükelçi Nüzhet Kandemir'i alarak çıkan Özal burada çok kalabalık bir dinleyici topluluğu önünde konuştu. Cumhurbaşkanı'na gelen sorular Azerbaycan'dan, Suriye ve Irak ile aramızdaki "Su meselesine" varana kadar hemen her konuyu içine alıyordu. Yer yer esprili cevaplarla dinleyicileri güldüren ve kendisini alkışlatmayı becerebilen Özal, konuşurken diplomatça ve yuvarkal ifadeler kullanmaktan çok, samimi ve açık olmaya itina gösterdi. Özal'a verilen sorular arasında en sona kalmış olanı bu açıdan ilgi çekici idi;

"Bir cumhurbaşkanı gibi değil, başbakan gibi hareket ettiğiniz söyleniyor. Bu konudaki görüşünüz nedir?"

Soru aşağı yukarı böyle... Özal Brezensky'den bu soruyu işitir işitmez, "Bu soruyu mutlaka bir Türk gazetecisi sormuş olmalıdır" deyince salonda bir alkış ve kahkaha tufanı koptu. Daha sonra da Özal bu iddiayı reddettiğini belirtti.

Ancak ötele döndüğümüzde gazeteci arkadaşların çoğunun Özal'ın konuşmasının bir tek noktasına takıldıklarını gördük. Takılan konu şu: Cumhurbaşkanı'na, dinleyicilerden biri (muhtemelen CIA adına konuşmayı izleyen görevli) Özbekistan ve Azerbaycan'daki bağımsızlık hareketleri konusunda Türkiye'nin alacağı roller olup olmadığını sordu. İlerde bu cumhuriyetler bağımsızlıklarına kavuştuklarında Türkiye ile entegrasyona (kaynaşmaya) gidebilirler miydi?.. Özal bu sorunun Azerbaycan ile ilgili bölümüne şu cevabı verdi: "Bu konu Sovyet Rusya'nın iç meselesidir. Biz komşularımızdaki gelişmelere daima "yurtta sulh cihanda sulh" prensibi ile karşılık verdik. Zaten Azerbaycan'da şifler çoğunlukta. Türkiye ise sünni müslümanların çoğunlukta olduğu bir ülkedir. Azerbaycan bizden ziyade İran'a daha yakındır. Azerbaycan'daki olayların Türkiye'yi etkileyeceğini sanmıyorum."

İşte bizim; bazı meslektaşların takıldıkları yer burasıydı. Özal nasıl oluyor da "Türkiye sünni müslümanların çoğunlukta olduğu bir ülke" diyebiliyordu? Bir cumhurbaşkanı sünni-şii ayrımı yapmamalıydı.

Amerikalı gazeteci Dave Judson, "Özal'ın manşete çıkacak belli bir sözü yoktu" derken bizimkiler galiba okkâlî bir manşet konusu bul-

DEVAMI II.SAYFADA

TDV İSAM

Kütüphanesi Arşivi

No 26. 2748

19.1.0

Azerbaycan-Türkiye..

Önceki akşam Atatürk Kültür Merkezi'nde Azerbaycan şenliklerinde idik. Gözlerimiz ve gönüllerimiz doldu. Komünizmin, yetmiş senelik ayrılığın, millet denen, müşterek inanç denen şeye hiç bir şey yapmadığını bir daha gördük. Fakat içimizde biraz da burukluk vardı. Çünkü Ermenistan'ı Azerbaycan'ın başına belâ kılmak isteyen bir zihniyet, oralarda kan dökmüş ve tahrikler neticesi Azerbaycanlılar da meşru müdafaaya geçmişlerdi.

Tabii bütün dünya da Türkler'e karşı müdafaaya geçecekti... Nitekim, ABD dahil bütün Batı ajansları haberi "Müslüman Azeriler hristiyan Ermenileri kesiyor" konkteksinde verdiler.. En zavallı bir kovboy filminde bile tabancaya ilk kim sarıldı ona bakılır ama taraflardan birisi Türk ve müslüman oldu mu asla böyle bir zahmete girilmez..

Okuyucularım son aylarda yazdığım iki yazıda Azerbaycanlılar'a "haddim olmayarak" soğukkanlılık ve tedbir tavsiye ettiğimi hatırlarlar. Bu bir uzakgörüşlülük değildi. Besbelliydi.. Litvanya'nın ayrılma teklifini "Bundan kan çıkar" diye karşılayan Perestroika zihniyeti, cennet Azerbaycan'daki hadiselerle hiç tahammül edemedi. İşte etmedi.. Bizzat Perestroika'nın sözde mimarı Gorbi'nin imzaladığı bir emirle, Kızıldoru birlikleri Azerbaycan'a girdiler. Yani yeni bir Afganistan işgali.. Yalnız Kızıldoru birlikleri mi? KGB ordusu da.. Evet.. **Bu bizim Perestroikacıların KGB ordusu da var.. KGB ordusu ve Perestroika.. KGB ordusu ve Glasnost.. Maaşallah..**

Bazı ilgili ve bilgililere sormuştum: "Kızıldoru Perestroika için ne diyor?" diye.. Onlar beni Kızıldoru'nun da perestroika istediğine ikna etmeye çalıştılar... Göreceğiz..

Simdiden biliyorum ki, Kızıldoru'nun Azerbaycan'da yapacağı bir katliamı, Batı basını, Litvanya'da yapacağı bir katliamla bir tutmayacaktır. Yani Gorbi Baltık devletlerinin birisinde biraz kan dökse bütün dünya onun karşısına "Hani Glasnost, hani perestroika" diye dikilecektir. Ama aynı Gorbi, Azerbaycan'da birçok kan dökse dünyanın olduğu gibi kılını kıpırdatmaması ihtimali galiptir.

Bu noktada ABD ve SSCB müşterek tabaktan yemek yiyeceklerdir.

Çünkü istihaları müşterektir. Korkuları da bazan böyle birleşmektedir. Her ikisi de "Ermeni Milliyetçiliği"ni Türkiye'nin başının üstünde "Yunan'ın Megalo İdeası" ve "bölücülük"le birlikte "demokles kılıcı" gibi tutmak arzusunadırlar..

Hiç şüphenez olmasın ki, ABD'deki Ermeni Lobisi de şimdi harekete geçmiş bulunmaktadır. Bütün güçleriyle "Türkler yine Ermenileri kesiyor" diye bağıracaklardır. Ve bir bakıma da Türkiye'nin eline bir büyük fırsat geçmiştir: Bu meselede Ermeniler'in nasıl âlet olduklarını ve ilk hücumu ve cinayeti işleyip hadiseleri başlattıklarını dünyaya anlatmak imkanını elde etmiştir. Bunu başardığı anda "Ermeni Meselesi" de kendiliğinden bitmiş olacaktır. Tabii kolay değil.. Bir koltuğa kurulup bir kaç cümle sarfetmekle olmaz bu iş. Ama bunu başaramayanın da dünya siyasetinde yeri olmaz..

Evet bunları düşünürken bir taraftan da sahnede çelik yay gibi azerî delikanlılarını, milli kıyafetleri içinde insana sadece zarafet duygusu veren genç kızlarımızı seyrediyoruz.. Onların ağızından duyduğumuz kelimeleri..

"Bir gelecek Azerbaycan-Türkiye.."

Türkiye Azerbaycan meselesinde sadece kültür, duygu bazında bütün ağırlığını koysa mesele kalmaz.. Türkiye'nin geleceği ve Rusya karşısındaki gücü de buna bağlıdır.

NOT: Üstad Cemâl Kutay ve Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu kitaplarını bugün imzalayacaklardır. Saat: 14.00-17.00. Adres: Çağaloğlu, Prof. Kazım İsmail Gürkan Caddesi 36 B Boğaziçi Yayınları Satış Merkezi.

Demirel: "Azerbaycan için ortak bildiriye hazırım"

DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Azerbaycan konusunda üç parti lideri tarafından hazırlanacak ortak bir deklarasyona imza koymaya hazır olduğunu söyledi. Demirel, Türk Ocakları'nın düzenlediği toplantıda bir soru üzerine, "Benim durumum açık. Diğer liderler de benim geldiğim yere gelebiliyorlarsa, ortak deklarasyona hazırım. Ama bu sözlerle kimsenin benden geri kaldığını da söylemiyorum" dedi.

Gorbaçov'un tutumunu kinayan Demirel, Sovyetler'in Batı ülkelerinden çekindiği için bağımsızlığını ilan eden Litvanya'ya ses çıkarmadığını, ama Azerbaycan'da kan akıtıldığını söyledi. Demirel, Batı'ya "Türkler yine Ermeni katliamına girişti" havasının verildiğini belirtti. DYP lideri, insan hakları savunuculuğu yapan Batı ülkelerinin bu konuda tam bir çifte standarda düştüklerini de söyledi.

DAHA VAKUR BİR POLİTİKA

Toplantıda bir davetlinin, "Siz hükümet olsaydınız, Azerbaycan konusunda ne yapardınız?" sorusunu, "Biz hükümet olsaydık demek, bir faraziye'dir" diye yanıtlayan Demirel, Türk hükümetinin uyguladığı politikanın başarısız olduğunu belirtti ve şunları söyledi:

"Sorunu barışçı yöntemlerle çözüyoruz. Adam zaten sorunu çözmüş. Aynı Macaristan ve Çekoslovakya'da yaptığı gibi, masum insanları tankla

durdurup çözmüş sorunu. Kimse Türkiye'nin Sovyetler'le hemen bir çatışmaya girmesini beklemesiz. Tamam, Türk hükümetinin yapacağı fazla bir şey yoktu. Ama daha tutarlı ve vakur olabilirdi."

Demirel, Gorbaçov'un "Glasnost" politikasıyla komünizmin parçalandığını, ancak bu parçalanmaya Sovyetler içinde izin verilmediğini anlattı. Buna rağmen, bugün olmazsa yarın komünist rejimin iflas edeceğini söyleyen Demirel, Sovyetler'in dünyada kalan son imparatorluk olduğunu ve modern koloni yöntemleriyle bir yere varılmayacağını söyledi.

Önümüzdeki günlerde Kanada'da aralarında Doğu Avrupa devletlerinin de bulunduğu 23 ülke dışişleri bakanının yapacağı toplantıda "Avrupa Konfederasyonu" konusunun tartışılacağını hatırlatan Demirel, "Yakında, Varşova Paktı'nın timiyle ortadan kaldırıldığını görürseniz hiç şaşmayın. O zaman Nato'nun da bir anlamı kalmayacaktır" dedi.

AZERBAJCAN TARTIŞILDI

Bu arada Demirel Başkanlığında toplanan Doğru Yol Partisi Genel İdare Kurulu, Azerbaycan olayları değerlendirildi. Toplantı sonrasında yapılan açıklamada, "Azerbaycan'da Kızıldoru'nun savunmasız sivil halkın üzerine tanklarla varması, pek çok kimsenin hayatını kaybetmesine sebep olmuştur" denildi.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 25.2948

DÜNYA'YA BAKIŞ

Murat Yeşil

KANLI GLASNOST

Dünya tarihinde söylenmiş en büyük yalan olan "Komünizm" i yine tarihin tozlu sayfalarına arasına gömecek bir kurtuluş yolu olarak ortaya çıkan Gorbacov Glasnostu" kana bulanıyor.... Azerbaycan'da akan kanlar Sovyet lideri Gorbacov'a bağlanan ümitleri bütünüyle yok ediyor.. Dökülen kanların sebebi de "Azerbaycan"ın bir İslam cumhuriyeti kurmak istemesi imiş....

İşte bu sözler Gorbacov'un İslâm'a ve Sovyet Federasyonu içindeki müslüman halka karşı duyduğu düşmanlığı açıkça dile getiriyor...

Vatikan'a kadar giderek Papa'nın eteklerine kapanan Sovyet lider, hıristiyan Doğu Avrupa ülkelerini serbest bırakır **Litvanya** gibi küçük bir hıristiyan cumhuriyetin ayağına kadar gidip yalvarırken Azerbaycan'a da tanklarını gönderiyor.. Bu, İslam düşmanlığı değil midir? Bu, Türk düşmanlığı değil midir?..

Avrupa'dan sille tokat kovulan "Komünizm", kendine en emin sığınak olarak **Asya**'yı görüyor.. Ama, onun için **Asya** da kaygan bir zemin..

Bu illet rejimin, ülke ekonomisinde yaptığı tahribatı "Glasnost" ve "Perestrolka" ile aşmaya çalışan **Moskovalı Gorbacov**, şimdi çaresizlik içinde.. 100'den fazla milliyete 70 yıldır hükmeden **Kremlin**, kelimenin tam anlamıyla bir panik içinde.. Esir milletler hürriyet istiyor.. Bu işin sonu nereye varacak?..

İşte bu büyük endişenin sonucu **Bakü**'da bir kan gölü meydana getiriyor.. "Sovyet komünizmine", "Ermeni emperyalizmi"ne karşı şanlı bir direniş başlıyor... Sınırlarımıza çok yakın bir bölgede aynı soyu aynı kanı paylaştığımız aynı dine inandığımız parçamız Azerbaycan'da halk kan ağlıyor

Bakü, 8 ay öncesinin **Pekin**'i.. Yine tanklar.. Yine acımasız kurşunlar ve hürriyet uğruna, dini uğruna hayatının baharında şehadet şerbeti için binlerce genç insan..

Ve kör gözlü **Batı**.. Sağır **Amerika**.. Katı, kaskatı kalpli sözde insan hakları savunucuları.. Hepsi **Ermeni** katillerden yana.. Kimse görmek istemez **Azerbaycan** Türkünün çektiği çeleyi..

Tienanmen Meydanı'nda ölen Çinli gençlere ağıtlar yakanlar.. **Bakü**'da şehit olan gençler de aynı idealler için can vermedi mi? Sizin hürriyet anlayışınız bu mu?... Yazıklar olsun!.. Yazıklar olsun!.. Bin defa yazıklar olsun!..

Dileriz ki Azerbaycan'da daha fazla kan dökülmeye.. İnsanlar acı çekmeye.. Artık son demlerini yaşayan **Komünizm** daha fazla sıkıntı vermeye insanlara..

TASS: "TBMM, Sovyetler'in içişlerine karışıyor"

● TASS'ın yorumunda, bu durumun Türk-Sovyet ilişkilerinde istikrara hizmet etmeyeceği belirtildi. Dışişleri Sözcüsü Sungar ise yoruma tepki gösterdi ve "TBMM'nin sayın üyelerinin belirttikleri görüşler hakkında bir yorumda bulunmak bize düşmez" dedi.

MOSKOVA

SOVYET resmi haber ajansı TASS, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Azerbaycan olayları hakkında yapılan tartışmaların, Sovyetler Birliği'nin içişlerine müdahale anlamı taşıdığı ileri sürerek, bunun "Türk-Sovyet ilişkilerinde istikrara hizmet etmeyeceğini" bildirdi.

Ajansın "siyasi yorumcusu" Yuri Kornilov imzasıyla yayınlanan yorumda,

Ankara'daki Sovyet yetkili, Azerbaycan sorusuna kızdı

AZERBAYCAN olaylarının Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri olumsuz yönde etkilemesinin beklenmediği bildirildi. Sovyetler Birliği Devlet Tedarik Komitesi Başkanı Birinci Yardımcısı **Valentin Batrakov**, dün Ankara'dan ayrılmadan önce kendisine Azerbaycan'la ilgili soru yöneltildiğine kızdı.

Batrakov, "Ben buraya sizinle işbirliğimizi arttırmaya geldim. Siz bana kalkıp başka türlü sorular soruyorsunuz. Azerbaycan'da ne olduğunu bilmiyorum. Beni bu konu ilgilendirmiyor" dedi.

TBMM'de Azerbaycan'daki gelişmeler konusunda "garip sözler" sarfedildiği iddia edilerek, bu görüşmeler sırasında Türkiye'nin Naheivan'a askeri teçizat gönderilmesi yolunda çağrıda bulunduğu ileri sürüldü.

"Türkiye'nin Azerbaycan'daki gelişmelere ilgisiz kalmayacağı" yolundaki görüşlerin "Objektif olmayan" değerlendirilmesinin sonucu olduğu öne sürülen yorumda, Türkiye'nin şimdiye dek savunmadığı, "İçişlerine müdahaleden uzak kalma" ilkesine ters davrandığı iddia edildi.

Azerbaycan'daki can kayıplarının "aşırı unsurların" yarattığı gerginliğin sonucu olduğu görüşüne yer verilen yorumda, "Türk milletvekillerinin hangi amaçla yanlış bilgilendirildiği" yolunda sorular ortaya atıldı.

TASS'ın bu yorumuna karşılık, Sovyet Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü **Gennadi Gerasimov**, dün düzenlediği basın toplantısında, Türkiye'nin, Dışişleri Bakanı **Mesut Yılmaz**'ın yaptığı açıklamalarda, Azerbaycan konusuna yaklaşımının dengeli olduğunu ve bunun memnuniyetle karşılandığını söyledi.

SUNGAR TEPKİ GÖSTERDİ

Bu arada, Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü **Murat Sungar**, TBMM'deki konuşmaları, "SSCB'nin içişlerine müdahale" olarak nitelendirmesine tepki gösterdi. **Sungar**, dün bu konudaki bir soru üzerine, "Özgür seçimlerle oluşan TBMM'nin sayın üyelerinin belirtmeyi uygun gördükleri görüşler hakkında bir yorumda bulunmak bize düşmez" dedi.

Boris Yeltsin:

“Gorbaçov yakında düşebilir”

TOKYO (A.A)- Japonya’da bulunan Sovyet parlamentosunun hızlı reformcu üyelerinden **Boris Yeltsin**, Moskova’nın Azerilerle Ermeniler arasındaki etnik çatışmalara son vermek amacıyla bölgeye asker göndermesinin hata olduğunu söyledi.

Japonya’nın ekonomi gazetesi olan Nihankeizai Shim-bun’un haberine göre, Yeltsin görüşme sırasında, “Bölgeye asker göndermenin ve etnik meseleleri silahlı kuvvetlerle baskı altına almanın hatalı olduğunu” söyledi.

Yeltsin, Sovyet Lideri **Mihail Gorbaçov**’un yakında iktidardan düşebileceğini de kaydetti.

Boris Yeltsin, “Şu anda perestroika bir daire şeklinde dönüyor ve hiçbir yere gitmiyor. Devlet Başkanı Gorbaçov gücünü bizimle birleştirmedigi sürece geleceği karanlık. Gorbaçov yönetimi önümüzdeki birkaç ay içinde çökebilir” dedi.

Gorbaçov günahkârdır

BAŞTARAFI 1.SAYFADA

nunda üçbeş saniye yanyana görüsen, Kızıldorduyu binlerce masum insanın üzerine sürüp bu kadar kan akıtmak mecburiyetinde kalmazdın.

Olayların tırmanmasına bile bile göz yummuştur Gorbaçov.

Büyük şair Bahtiyar Vahapzâde’nin “Gorbaçov günahkârdır” sözü boşuna söylenmemiştir.

Biz daha iki ay önce Bakü’de bu liderlerle yaptığımız konuşmalarda hep şu sözleri duyduk:

“Sağ olsun Gorbaçov, Biz eğer bugün Azerbaycan’da biraz rahat nefes alabiliyorsak, onun sayesinde.”

Bulduğumuz her toplantıda, her aile sohbetinde Gorbaçov’a sağlık dilekleri sunulmuştur. İki ay sonra Gorbaçov’un tanklarla Bakü sokaklarını kana bulayacağından habersiz olarak.

Litvanya’da bütün yalvarmalarına karşılık, hakarete uğrayan Sovyet lideri, Azerbaycan’a tanklarla değil, normal bir uçakla inseydi, Bakü’de omuzlarda taşınırdı. Ve daha ziyâret haberi gelir gelmez hadiseler yatışır, binlerce insan Kızıldordu’nun tankları altında can vermez, ortalık kana bulanmazdı.

Ama yukarıda da belirttiğimiz gibi çevre-

• **ÖMER ÖZTÜRKMEN**

sindeki Ermenilerin ve hadiselerle Ermeni gözlükleriyle bakan Batı basınının etkisi altında kaldığı kesin. Başka türlü iki saatlik bir ziyaretle önliyebileceği hadiseler için, Kızıldordu’yu Bakü’ye göndermesini, “Vur” emri vermesini neyle izah edebiliriz?

Karabağ’daki saldırıların Ermeniler tarafından başlatıldığı, Karakolların basılarak, silah ve cephânelere Ermeniler tarafından el konulduğu Gorbaçov ve Kızıldordu’daki generaller tarafından açıklandı. Buna rağmen Batı basını Azerbaycan Türklerini saldırgan, Ermenilere masum göstermeye çalışıyor.

Evet, evet, Gorbaçov Ermeni saldırıları ile başlayan bu olayları bile bile tırmandırmıştır.

Diğer cumhuriyetlere bir göz dağı vermek, gerektiğinde askerî güç kullanabileceğini göstermek istemiştir. Bunun için de Azerbaycan Türklerini kurban olarak seçmiş, Kızıldordu tanklarıyla masum insanları katletmiştir.

Kızıldordu toprak ilhakı için köylere, şehirlerle saldıran, silah depolarını soyan Ermenilerin üstüne gönderilmiyor da, silahsız direnişe geçen Türklerin cesetleri üzerinden geçiyor.

Günahkârdır Gorbaçov, Günahkâr.

Vur emri ile yalnız günah değil, hayatının en büyük hatasını da işledi.

Pek yakında bunu anlayacaktır, ama, iş iş-ten geçmiş olacaktır.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2748

RUSYA'NIN AZERBAJCAN KATLIAMI

Rusya Azerbaycan'da tarihin en korkulu vahşetlerinden birini icra etmektedir. Binlerce masum insanın katledilmesi ile neticelenen bu hadise, Azerbaycan halkının şahsında insanlığa, Türk ve İslâm Dünyasına karşı işlenmiş bir zulümdür. Ve işlenen bu zulmün sorumlusu Gorbaçov ile Bush'tur. Dünyanın en azılı diktatörleri ve emperyalizmin temsilcileri olan bu kişiler Panama, Romanya, Azerbaycan ve Kıbrıs'ı kendi politikalarına uygun hale getirmek için, kan dökülmesine ve bu konularda birbirine destek vermeye Malta'da karar vermişlerdi. Aylarca önce Malta zirvesi ile ilgili bir yazımda yakın bir gelecekte Kafkasya ve Kıbrıs'ta çok kanlı hadiseler olabilir şeklindeki tahminimi okuyucularım hatırlamışlardır. Azerbaycan'da sergilenen vahşet, Rusya ve ABD'nin müşterek planıdır.

Asırlardır kendi entellektüellerinin ihanetiy-le uyutulan Türk ve İslâm Dünyası artık uyanmaya ve esaret zincirlerini zorlamaya başlamıştır. Bu ise dünyanın iki süper emperyalist gücü olan Rusya ve ABD'yi aşırı derecede ürkütmüştür. Milliyetçi duyguları en fazla olan Azerbaycan, pilot ülke seçilerek, Azerbaycan vasıtasıyla uyanan bütün Türk ve İslâm Ülkelerine bir ihtar ve mesaj verilerek istenmiştir.

Aylarca önce Amerika'da neşredilen, Haftalık U.S. News And World Report dergisi, Sovyetler Birliğine bağlı Türk-Müslüman Cumhuriyetlerden Azerbaycan'da halkın gelecekte muhtemel bir bağımsızlık isteklerine karşı Gorbaçov'un Bush'tan yardım istediğini yazmıştır. Bu dergiye göre İran ile Sovyetler arasında ikiye bölünen ve Karabağ yüzünden son zamanlarda bir çok haksızlıklara maruz kalan Azerbaycan'ın giderek batut çıkışına dönmesi Washington ile Moskova'yı ürkütmüş olup, CIA ile KGB, Azerbaycan'daki milli heyecan ve eylemleri sona erdirmek için Azerilere karşı ortak senaryolar hazırlamışlardır. Bu iki süper güç, Rus zulmüne karşı başlayan Azeri isyanını birlikte bastırmak için anlaşmışlardır. Yukarıdaki ifadeler Amerikan dergisinin ifadeleridir. Son hadiseler ise bunu teyid etmiştir. Azerbaycan'da 70 sene önceki katliam ve vahşet tekrar edilmiştir. 70 sene önce Ermenistan devletinin kurulması için gerçekleştirilen katliamdan Rusya ve İngilizler sorumludurlar. Bugün de (Hazar Denizi-Karadeniz-Akdeniz-Basra Körfezi arasında) kurulması hayal edilen Büyük Ermenistan adına Rusya ve ABD, Azerbaycan'da katliamlar işlemişlerdir. Bu cinayetin en büyük sorumlusu Bush'dur. Çünkü Gorbaçov'u bu cinayete zorlayan bu kişidir.

Malta zirvesini müteakip Erivan Radyosu ve Ermeni Basını ısrarla 1990 yılı Türkiye ve Azerbaycan'a karşı Ermenilerin zafer yılı olacağını ilan etmiş ve şu mesajı vermişlerdir; "Amerikan Kongresi soykırım karar tasarisını yakında kabul edecek ve Dağlık Karabağ, Ermenistan'a bu yıl verilecek."

Türk yetkililerinin bazı basın ve entellektüellerinin Azerbaycan'da Kızıldordu'nun katliamını Sovyetler Birliği'nin bir iç meselesi olarak değerlendirmeleri Rusya'yı desteklemek anlamını taşır. Bu mesele Rusya'nın iç meselesi olması ötesinde Türkiye'nin, Türk ve İslâm Dünyasının bir meselesidir. Ve Büyük Ermenistan Projesinin sadece bir bölümüdür.

Azerbaycan'ın yanında yer almalıyız: İnsani yardımın dışında silah ve hatta gönüllü göndermeye mecbur, hatta mahkûmuz. Afganlı Mücahidler, Rus işgaline karşı kahramanca savaşarak yalnız Afganistanı değil bütün dünyayı Rus ve ABD emperyalist canavarına karşı savundular. Komünist ülkelerdeki reform ve komünizmin çöküşünde en büyük rol Afganlı mücahidlere aittir. Mücahidler direnmeseydi, dünyada bu değişiklik olamazdı. Bütün Türk ve İslâm Dünyasının geleceği Azerbaycan'ın direnişine bağlıdır. Gorbaçov ve Bush, Türk ve İslâm Dünyasını (Başta Türkiye olmak üzere) ezmeye sındirmeye kesin kararlıdır. Azerbaycanlı Türkler Afganlı mücahidler gibi Rus-ABD saldırısına ve Büyük Ermenistan Projesine karşı direnmelidirler. Azerbaycan Rusya için ikinci bir Afganistan olmalı ve Rusya ile ABD, Azerbaycan bataklığında boğulmalıdır.

ABD ve Fransa Ermenileri silahlandırıp, Rusya Ermenilerle işbirliği yaparken, Türkiye ve İran başta olmak üzere Bütün Türk ve İslâm Dünyası Azerbaycan için maddi ve manevi destek sağlamalıdır.

Şu andaki duruma bakarak asla umutsuzluğa düşmemelidir. Nihai zafer Azerbaycanlıların olacaktır. Afganlı mücahidlerin nöbetini Azerbaycanlı mücahidler devir almalıdır. Afganistan'da yenilen Kızıldordu Azerbaycan'da da yenilecektir. İnşallah...

4 Milliyet

DIŞ HABERLER

Azerbaycan'da Halk Cephesi lider ve üyeleri yeraltına kaydı

İpler Kızılordu'nun elinde

Moskova'daki Azerbaycan temsilciliği iki kez hedef oldu

KGB baskını kınandı

KIZILORDU'nun Azerbaycan'a girmesiyle ilgili tartışmalar sürerken, Sovyetler Birliği gizli haber alma örgütü KGB de, Azerbaycan'ın Moskova'daki resmi temsilciliğini iki kez bastı. Her iki baskında da "büyükçeliklik statüsündeki" Azerbaycan Resmi Temsilciliği'nde başta giriş kapısı olmak üzere, bütün kapılar kırılarak açıldı. Baskından sonra Azerbaycan Resmi Temsilciliği'nde düzenlenen basın toplantısında, "Büyükçeliklik statüsündeki binaya yapılan baskın" kınandı. Toplantıya, Azerbaycan parlamentosu üyelerinden Sovyet asılı Letucia Larisa ile Azerbaycanlı film yönetmeni Rüstem İbrahimov'un da ka-

tıldı. Letucia Larisa basın toplantısındaki konuşmasında, "KGB'nin Azerbaycan Resmi Temsilciliği'ne yaptığı baskın, Sovyetler Birliği Anayasası'na aykırı bir harekettir. Burada, Azerbaycan Başbakanı'nın kilimli odasının bile kapısını kırdılar" dedi. Rüstem İbrahimov ise, Bakü'den Moskova'ya "diyalog çağırısı" için geldiği halde KGB tarafından alınan İtibar Memedov'un tutuklanışını ve Resmi Temsilciliğe yapılan baskını, "Sovyetler Birliği merkezli yönetimi ile Azerbaycan arasındaki gerginliği artırıcı bir hareket" olarak nitelendi.

(Vahap MUNYAR)

• Azerbaycan Halk Cephesi ile Sovyet yönetimi arasındaki görüşmeler konusu ise, henüz açıklık kazanmadı. Kremlin'de iki görüşün çarpıştığı bildiriliyor.

• Cenk BAŞLAMİŞ • MOSKOVA

SOVYETLER Birliği'nin Azerbaycan Cumhuriyeti'ne girmelerinden bir hafta sonra, Kızılordu birlikleri, denetimi bütünüyle ele geçirdi. Azerbaycan ve Ermenistan halk cephele-ri, bugün Letonya'nın başkenti Riga'da masaya oturuyorlar.

Baskın Bakü'de, günlük hayatın yavaş yavaş normale dönmeye başladı. Sovyet askerleri çevre kentlere de yerleşmeye başladı. Kızılordu askerleri, ilk olarak, uzun süredir yönetimi Halk Cephesi'nin elinde olan Lenkeran'a, daha sonra da Nahçıvan özerk bölgesine girecek, denetimi ele geçirecekler. Kızıl Ordu'nun denetimi ele geçirmesiyle birlikte, Halk Cephesi lider ve üyelerinin yer altına kaydı öğrenildi.

Sovyet birlikleri, ele geçirdikleri bölgelerde, eski yönetimi yeniden oluşturma siyaseti izliyor. Askerlerin yardımıyla, Halk Cephesi tarafından devrilen komünist yöneticiler, yeniden eski görevlerine getiriliyor. Tutuklama operasyonları da bütün hızıyla sürüyor. Bu nedenle, Halk Cephesi liderleri ve üyelerinin gizlenmekte olduğu bildiriliyor.

• "GERİLLA SAVAŞI" TEHDİDİ

MİL-HA muhabiri Turan Durdag'ın bildirdiğine göre, Azerbaycan'ın korsan yayın yapan radyosu, Azatlık (Özgürlük), yayınında Bakü sokaklarından zırhlı araçların çekildiğini, buna rağmen KGB'nin geniş çapta tutuklamalara giriştiğini söyledi. Radyo, tutuklanan liderlerin serbest bırakılmaması halinde Halk Cephesi'nin gerilla savaşı başlatacağını duyurdu. Bu arada radyoda bir açıklama yapan Mehti Mehmetof, "İtibar Memedov, Halil Rıza, Akif Agayev ve Fermen Elyev yakalanarak KGB Hastanesi'ne götürüldüler. Tutuklamalar sürüyor" dedi.

Korsan yayın yapan Halk Cephesi'nin yayın organı Azatlık radyosu, tutuklamaların Azerileri yıldırmayacağını söyledi. Radyo spikeri, "Mücade-

lemiz sürecektir. Binlerce insan Halk Cephesi üyesi, bütün Azerilerin desteği var, güveni var. İtibar Memedov'un tutuklanması hiçbir şeyi değiştirmeyecek. Sovyet yönetiminin çirkefliliğini dünyaya duyurmaya devam edeceğiz. Tutuklanan liderler serbest bırakılmadığı takdirde gerilla savaşına başlayacağız" dedi.

Radyoya bir açıklama yapan Halk Cephesi'nin aranan ve hakkında tutuklama emri çıkarılan kakak liderlerinden Mehti Mehmetof, "Zırhlı araçların caddelerden çekilmesine rağmen KGB görevi devam ediyor. Suçlu, suçsuz demeden yakalanan insanların akbeti belli değil. Nereye götürüldüklerini ise kimse bilmiyor" şeklinde konuştu. "Şu anda beni de arıyorlar" diyen Mehti Mehmetof, "Katil Gorbaçov'un (tankları bile bizi topraklarımızdan edemeyecek. Dağlık Karabağ bizimdir, bizim olacaktır" diye sözlerini tamamladı.

Letonya Halk Cephesi'nin çabalarıyla Ermeniler ile Azeriler, bugün görüşme masasına oturuyor. Ermeni halk Cephesi, Riga görüşmelerine ön koşulsuz oturmayı kabul ederken, Azerbaycan Halk Cephesi ise, görüşmelerin başlayabilmesi için Ermenilerin Karabağ üzerinde herhangi bir hak ileri sürmemesi koşulunu getirdi.

• GÖRÜŞME ÇAĞIRISI

Azerbaycan Halk Cephesi'nin Moskova'ya yaptığı görüşme çağırısına da henüz hiçbir yanıt gelmedi.

Görüşme çağırısıyla ilgili olarak Moskova'da, iki ayrı görüş savunuluyor. Bunlardan birincisi, Azerbaycan'a müdahaleyi eleştiren çevrelerin yaklaşımı. Bu çevreler, Azerbaycan Halk Cephesi'nin uzatıldığı zeytin dalı kabul edilerek, görüşmelerin oturmamasından yana.

İkinci grup ise, cumhuriyette öncelikle düzenin bütünüyle sağlanmasından yana. Bu grup, şimdiki aşamada düşün anlamına gelebilecek herhangi bir adım atılmaması karşı.

Bir açıklama yapan Azerbaycan Halk Cephesi Yönetim Kurulu üyelerinden Yusuf Sametoglu ise, Azerbaycan Komünist Partisi ve kentteki olağanüstü durum uygulamasından sorumlu yetkililerin bugün görüşmelere başlayacaklarını umduğunu belirtti.

Batılı bir haber ajansına yaptığı açıklamada

yanıtılan ve Azerbaycan Halk Cephesi'nin Moskova'ya görüşme önerdiği yolundaki haberler üzerine Sametoglu, bunun, kendilerinin ortaya attığı bildirilerden çok, Sovyet hükümetinin ortaya attığı bildirilen görüşme önerilerine verilmiş olumlu bir yanıt olduğunu kaydetti.

Aralarında İçişleri Bakanı Vadim Bakatin'in de bulunduğu çeşitli düzeydeki yetkililerin Halk Cephesi'yle işbirliği yapmaktan ve gerginliği gidermek için diyalog kurmaktan söz ettikleri yolunda haberler yayıldığını hatırlatan Yusuf Sametoglu, bu konuda şimdiye dek kendilerine hiçbir resmi öneri gelmediğini kaydederek, söz konusu Batılı haber ajansına yaptığı açıklamanın, Halk Cephesi'nin, bu volda gelecek bir görüşme önerisini reddetmeyeceğini belirtmek olduğunu kaydetti.

Sametoglu, Moskova'dan görüşme önerisinin gelmesi halinde, Halk Cephesi'nin, Azerbaycan'daki gerginliği gidermek amacıyla bazı önerileri masaya götürebileceğini de kaydetti. Yusuf Sametoglu, Azerbaycan hükümet ve parti yetkililerinden kendilerine görüşme çağırısı yapılacağı yolunda bilgi ulaştırıldığını ve bu görüşmenin geniş çaplı forum şeklini alabileceğini bildirdi.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin İran sınırındaki Lenkeran kenti yakınlarında askeri birliklerce Azerbaycanlı bir grup arasında önceki gün çıkan çatışmada biri Sovyet subayı olmak üzere, altı kişi öldü.

Sovyet resmi haber ajansı TASS, Lenkeran'ın yaklaşık 7 kilometre batısındaki Haftoni bölgesinde düzenlenen operasyonda öldürülen Azerbaycanlılardan başka, dört kişiyi yaralandığını ve 54 kişinin tutuklandığını duyurdu. Ajans, bu gruptan, tipi belirtilmeyen 52 ateşli silah ve üç el yapısı havan topuyla, çok miktarda mühimmat ele geçirildiğini bildirdi.

• ŞEVARDNAZ'IN SÖZLERİ

SSCB Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadze, Sovyet cumhuriyetlerinin birliktir ayrılmasının mevcut uluslararası yapıların istikrarını büyük ölçüde bozacağını söyledi.

TASS ajansından yayınlanan açıklamasında Şevardnadze, cumhuriyetlerin birliktir ayrılmasının yalnızca halklar için ekonomik güçlükler getirmeyeceğini, aynı zamanda uluslararası yapının istikrarını bozacağını belirtti, böyle bir gelişme-

nin kimseye yarar sağlamayacağını bildirdi. Şevardnadze bu görüşlerini 7 Şubat'ta Moskova'da ABD Dışişleri Bakanı James Baker'la yapacağı görüşme öncesinde Amerikan AP haber ajansına verdiği meçette dile getirdi.

Eduard Şevardnadze, Washington'un 1940'ta üç Baltık cumhuriyetinin ilhakını hiçbir zaman resmen tanımadığını hatırlattı, ancak SSCB'deki etnik sorunların çok nazik olduğunu ve dışardan bir müdahalenin "tehlikeli sonuçlar" yaratabileceğini söyledi.

Şevardnadze, bir soru üzerine, SSCB'deki gelişmelerin, Gorbaçov'un politik hayatını ciddi bir şekilde tehdit etmediğini savundu.

• GÖSTERİLER

Azerbaycan'a yapılan askeri müdahale, Avrupa'da yapılan gösterilerle kınanmaya devam ediyor.

Çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu bir grup gösterici, önceki gün Paris'te bir miting yaptı. Göstericilerin polis tarafından sorguya çekildiği ve kimlik denetiminden geçtiği bildirildi.

Federal Almanya'da yaşayan Azeriler tarafından kurulan 20 Ocak Komitesi de önceki gün Bonn'da bir gösteri düzenledi.

SSCB'nin Bonn Büyükelçiliği önünde yapılan gösteriye, Federal Almanya'nın çeşitli bölgelerinden gelen yaklaşık 100 Azeri katıldı.

• "AYAKLANIN"

Afganistan'da Sovyet yanlısı Kabil rejimine karşı mücadele veren mücahidlerin liderlerinden Ahmet Şah Mesut, Sovyetler Birliği'nin Orta Asya cumhuriyetlerine yaşayan Müslümanlara "ayaklanma" çağırısında bulundu.

Mesut, Pakistan'ın Peşaver kentinde verdiği meçte, "Amuderya Irmağı'nın diğer kıyısında yaşayan Müslüman kardeşlerimiz, bağımsızlığımızı mümkün olabildiği kadar çabuk elde edebilmeleri için Sovyet egemenliğine karşı savaş açmalarını diliyoruz" dedi.

Kızılordu'nun Azerbaycan'a müdahalesini de kınayan Ahmet Şah Mesut, "Azerbaycan halkını kurtarması ve yardım etmesi için Allah'a dua ediyoruz" diye konuştu.

Suva Reka'da polis ateş açtı, 4 Arnavut da...

Ulusal Kurtuluş Cephesi ve üç muhalefet partisi ayrı ayrı gösteri yaptı

ROMANYA

POLONYA

Bir KP daha tarihe karışıyor

DİŞ HABERLERİ SİVİLİ AYANIŞMA Sendikası'nın iktidara ortak olmasıyla demokratikleşme sürecini ilk başlatan Doğu Avrupa ülkesi olan Polonya'da şimdi Komünist Parti de tarihe karışıyor. "Polonya Birleşik İşçi Partisi" adını taşıyan KP'nin önceki gün başlayan ve büyük çoğunlukla askıya alınan kongresinde yeni bir sol partinin kurucu kongresinin yapılması konusunda karar verilmesine rağmen bir grup delegeden ayrıldı ve yeni bir sol parti kurdu.

Kongrede 1637 delegeden çoğunluğun, partinin kapatılmasına karşı oy kullanmasından sonra, toplantıyı terk eden Politbüro eski üyesi reformcu Tadeusz...

Tartışmalar arasında yeni bir sol parti kuruldu

Polonya Birleşik İşçi Partisi'nin son kongresinde yeni bir sol parti kurulması için kurucu kongre hazırlıkları kararı alınmasına rağmen, bir grup delegenin hemen feshedilmesini isteyerek, kongreyi terk etti

imza koyan ve Komünist Parti içinde reformcuların lideri olarak tanınan 55 yaşındaki Tadeusz Fiszbach liderliğindeki Sosyal Demokrat Grup, dün sabaha karşı KP yerine kurulacak partide dahil olmayacağını ve "Polonya Cumhuriyeti Sosyal Demokrat Birliği" adında yeni bir parti kurulduğunu açıkladı.

Oysa önceki gece kongre büyük çoğunlukla KP yerine kurulacak bir sosyal demokrat ya da sosyalist parti kongresi için hazırlıklara başlanılması ve KP kongresinin askıya alınması kararlaştırılmıştı.

Dayanışma lideri Lech Walesa'nın desteklediği Fiszbach...

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2748

Yeni Düşünce

AZERBAYCAN

'İnsanlara hürriyet,
milletlere istiklâl...'

M. Emin Resulzade

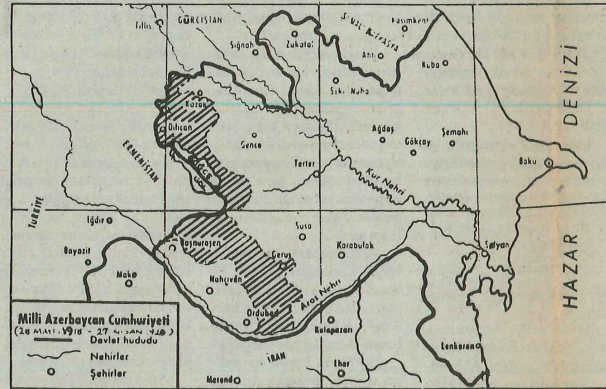
Dağlık Karabağ Meselesi nereden çıktı?

Azerbaycan'daki Batı-Ermeni-Rus belasının içyüzü

Dr. Oğuz KARAÇAY

Bu yazı 3-5 Mart 1988 tarihlerinde Dr. Oğuz Karaçay imzasıyla yayınlanmıştır. Türkiye kamuoyunun, Azerbaycan'daki gelişmeler hakkında tutarlı bir bilgilenmeye sahip olmadığını müşahade ettiğimiz için, tekrar yayınına gerekli gördük...

Yeni Düşünce

1924'de Azerbaycan'dan kopararak Ermenistan'a katılan Türk toprakları...

MİLLİ AZERBAYCAN DEVLETİ: 28 Mayıs 1918'de kurulan Millî Azerbaycan Cumhuriyeti'nin o günkü sınırları. Ne yazık ki bu Türk Cumhuriyeti 27 Nisan 1920'de Bolşevik işgaliyle tarihe karışmıştır.

1552'de Osmanlı İmparatorluğu en ihtişamlı günlerini yaşarken **Kazan Hanlığı**'nın işgali ile başlayan Türk topraklarındaki Rus yayılması; **Kırım, Kafkasya, Azerbaycan ve Türkistan**'ın sonraki yüzyıllarda ele geçirilmesiyle devam ederek 1945'te Stalin devri yöneticilerinden Molotov'un resmen **İstanbul Boğazı**'nda üs ve **Kars-Ardahan**'ın ilhakı taleplerine kadar geldi

Bolşevik hâkimiyetinin tesisinden sonra **Kuzey Kafkasya**'da otonom cumhuriyet ve özerk bölgeler olan **Güney Kafkasya ve Azerbaycan**'da, **Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan** cumhuriyetleri ile **Nahçıvan** özerk eyaleti ve **Karabağ** özerk bölgesi kuruldu. Yüzyıllardır **Azerbaycan**'ın bir parçası olan **Nahçıvan** böylece **Azerbaycan**'dan koparılmıştı

yük siyasî planı hazırlayan Petro... Ondan sonra gelen bütün çarlar, çarlardan sonra da Lenin ve Stalin bu siyasî plandan üslûb değişiklikleri dışında tek fedakârlık yapmış değiller... Kremlin'de Lenin'in çalışma odalarını gezerken bürosunun duvarlarını süslemiş büyük haritalara dikkatle baktık. Her biri Rusya'nın dört yandan varması gereken sınırları gösteriyor. Galiba soldaki harita bütün Doğu Uralımızı, Karadeniz kıyılarımızı bu sınırların içine almış."

1924'de Kafkasya ve Azerbaycan'da sınırları belirlerken Türk ve Müslüman toprakları aleyhine Gürcistan ve Ermenistan'ın sınırlarını genişleten, Türkiye ile hâkimiyeti altındaki Türk toplulukları arasında gayri-Türk ve Hıristiyan bloklar yerleştiren Lenin ile 1943-1944'te Kafkasya ve Kırım'daki Türk unsurları ana-vatanlarından kopararak Sovyetler Birliği'nin uzak bölgelerine serpiştiren ve 1945'te **Kars-Ardahan**'ı isterken çaktırmadan Türkiye sınırlarındaki **Misket Türkleri**'ni Türkistan'a süren Stalin'in harita üzerinde çok kafa yordukları anlaşılıyor. Harita karşısında çok düşünmüşler ve Sovyet Rusya İmparatorluğu'nun geleceğini garantiye almak için neyi gerekli görüyorlarsa acımasızca uygulamışlardır.

TÜRKİYE'NİN "ERMENİ MESELESİ"

Sovyet Rusya'nın Azerbaycan bölgesinde istediği millî

Gelin haritaya bakın, cevap vermeden önce! Böylesi bir suni oluşum, Türkiye ile Sovyetler Birliği'nin Türk halklarının "en muhayyel" fiziki birliğine dahi, Kaf Dağı'nın ardında bırakacaktır. Hatta bu durumda, Güney (Iran) Azerbaycan ve Kerkük'teki Türk unsurların Türkiye ile oluşacak mesafeli durumu da açıkça görülmektedir. Lütfen haritanın fışıldadıklarına kulaklarımızı

nın bir yan ürünü olan ve genellikle rejim muhaliflerinin seslerini duyurduğu "Glasnost" dergisinde yayınlandı. Mektup-dilekçede, Karabağ'ın dağlık kesimi, Zengezur ve Nahçıvan bölgesinin Ermeni toprakları olduğunun Bolşevik ihtilâlinde sonra kabul edildiği öne sürülüyor ve şu görüşler savunuluyordu: "Ancak bu karar Ermeni topraklarını Türkleştirir"

menistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkanı Eriyan'da yürüyen Ermeniler, Nahçıvan ve Karabağ'ın Azerbaycan'dan ayrılarak Ermenistan'a bağlanmasını talep etmişlerdir. Son olarak 18-19 Şubat 1988 tarihlerinde yine aynı maksatla kitle gösterileri düzenlenmiştir. Buna karşılık Azerbaycan televizyonu "aşırı görüşlü Ermeniler" in isteklerini kesinlikle dikkate almayacağını bildirmiştir. Öte yandan Ermeni kaynakları Azerbaycan'ın başkanı Bakı'da Ermeniler'e karşı fiili saldırılar meydana geldiğini iddia etmişlerdir.

Resmî makamların bütün bu olanlar karşısındaki tutumu Karabağ Bölgesi Komünist Partisi I. Sekreteri'ni görevinden almak şeklinde gerçekleştirmiştir. Bölgeye gönderilen Komünist Partisi Politbüro üyesi iki raporör, olayın Sovyetler Birliği için ciddi rahatsızlıklara yol açacak bir vasi kazanmasından duydukları kaygıyı dile getirmişlerdir.

Ermeni gösterilerinin giderek kitle çapında bir eylem boyutu kazanmasından sonra Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri **Mihail Gorbaçov**, 25 Şubat 1988'de, Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Radyo ve Televizyonu'nda okunan mesajında, "meselenin, geleceğin ruhuna ve Leninist uluslar teorisi neye uyarın şekilde çözümlenec-

Ünlü Türkçü'lerden **Ağaoğlu Ahmet Bey**'in oğlu DP bakanlarından **Samed Ağaoğlu** 1966'da Sovyetler Birliği'ne yaptığı geziden sonra kaleme aldığı eserine "Sovyet Rusya İmparatorluğu" adını veriş gerekçesini şöyle açıklıyor: "... Sovyetler Birliği gerçekten bir imparatorluktu. Topraklarının genişliği, baskın bir milletin çevresinde toplanmış tâbi milletleri, kolonileri; İhtisârlar, emelleriyle Roma'dan Rus Çarlığı'na kadar gelişmiş bütün imparatorluklara benzer. Onlardan ayrı tek rengi kendinden başka imparatorluk istememesi..."

sağlama aldıktan sonra gerçek misyonlarını ifâ etmeye başlamışlardır. Türhlin ve coğrafyanın bir kaderi olarak ortaya çıkan **Türk-Rus rekabetini** hiçbir zaman unutmayan Lenin,

Geçtiğimiz günlerde Sovyet Ermenistanı'nda, Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti'ne ait Ka-

Stalin gibi Sovyet yöneticileri her zaman stratejik misyonlarının gereğini yerine getir-

AZERBAYCAN

Yeni Düşünce

2

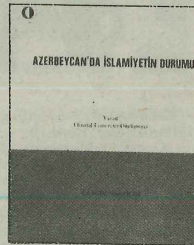
Özal! Biz yazsak inanmayacağınızı biliyoruz. Biliyoruz ki, bu CIA görevlisine 'mutlaka' inanacaksınız...

"AZERBAYCAN'DA İSLÂMİYET'İN DURUMU"

Yazan: CHANTAL LEMERCIER-QUELQUEJAY

Bu Rapor CENTRAL ASIAN SURVEY DERGİSİ'nin 3. cild, 2. sayısının 1984 Londra baskısının 29-55 sayfalarından alınarak, Türkiye'de ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ASYA-AFRİKA ARAŞTIRMALARI GRUBU'nun 32 no'lu yayını olarak 1986'da yayınlanmıştır. Bu raporun, 1983 yılında hazırlandığı tahminimize göre, ABD ve BATI'nın, 1980'lerin başlarından bu yana Azerbaycan üzerine hesapları olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu raporları çok iyi bilen ABD yetkilileri, New York'taki "CAHİL" TEMSİLCİMİZ(1)'e bir yerleriyle gülmüşlerdir herhalde...

Yeni Düşünce

mansız bir saldırıyla yeni bir rejimin durumunu tehlikeye atmakla dikkate kaçınıyorlardı. Bu temkinli davranış, Bolşevik hükümetin genellikle İslâm yanlısı politikasıyla uyuyordu. Eylül 1920'de Bakü'de toplanan Doğu'nun Ağır ve Meşagatli İşçileri Kongresi'nde, Komintern'i temsilen Zinoviev "Batı Emperyalizmi"ne karşı "Kutsal Savaş"tan söz etmiş, özel bir dini anlamı olan Gaza kelimesini kullanmıştı. 1923'de Azerbaycan'ın Şii dini liderleri resmi bir yazılı açıklamada bulunarak, Sovyet Rusya'nın başta Türkiye, İran ve Afganistan gelmek üzere "Müslüman Dünya"yı İngiliz Bakü'ye doğru ilerlemeye başladılar.

20 Haziran 1918'de Bakü Komününü, Ermeni Daşnakstün ile Rus Menşevikleri ve Sosyalist İhtilalcilerin kurduğu koalisyon tarafından iktidardan düşürüldü. Müslümanlar başkaldırıya katılmadılar. Bolşevik liderler Astragan'a kaçmaya hazırlanırken yakalamayı iddialılar.

Hazar Diktatörlüğü" denilen ve tamemen Ruslarlar Ermenilerin

si ve 786 dini okulla (medrese ve mektep) iftihar edecek durumdaydı. 1928'de yayınlanan makalesinde Mustafa Kuliev 969 Şii ve yaklaşık 400 Sünni camisinin bulunduğundan söz ediyordu (M. Kuliev, "Parti and Religion", Kommunist'de, Bakü, 6 Temmuz, 1928). Bunların hemen hepsi 1935-1938 kampanyası sırasında kapatıldı. Camilerin kapatılması, "Sovyet aleyhtarı faaliyet" ve özellikle Almanya ile Japonya lehine casuslukla suçlanan gerek Sünni, gerekse Şii Müslüman dini adamlarına karşı cepheinden saldırıyla birlikte gelişti.

1954'de Khruşçev yeni ve şiddetli bir propaganda kampanyası başlattı. Bu da 1964'e kadar devam etti. Bu dönemde onaltısı hariç, bütün camiler kapatıldı.

Kruşçev'in görevden alınmasından sonra, Sovyet Hükümetiyle Azerbaycan'daki İslâm âlemi arasındaki ilişkiler, önemli sayılabilecek bir değişime uğramadı. "İşler camiler" sayısında bir değişiklik yok gibidir. Din aleyhinde propaganda şiddetinde birşeyler kaybetmiş de hâlâ devam etmektedir. Şimdi daha ziyade Şii din örgütünü, çeşitli "iğrenç" denen kalıtları ve oruç, sünnet, İslâm cenaze töreni gibi ayinleri, tasavvuf mistik nizamının Sünni Müslümanları ilgilendiren "fanatikliğini" hedef almaktadır.

1948-1979 arasında İslâmîyet aleyhtarı 96 kitap ve doküman Azerice olarak Bakü'de yayınlandı. Bu tür yayınlarda Azeriler 4. sırada yer alıyorlar. Özbekistan 177 kitap, Dağıstanlılar 140 kitap, Kazaklar 126 kitap, Tacikler, 70 kitap, Kırgızlar 69 kitap ve Volga Ta-

larak göç etmektedirler. 1970 ile 1979 arasında Azerbaycan'daki Rus topluluğu 510.059 kişiden 475.000 kişiye inmiştir. Ermenilerdeki azalma ise 483.520'den 475.000'e olmuştur. Bu iki toplumun nisbi önemi, sırasıyla, % 9,9 ve % 9,4'den % 7,9'a inmiştir. Azerbaycan'daki Ruslarla Ermeniler daha çok kentlerde yerleşmiştir. 1970'de şehirler 470.191 Rus ve 344.577 Ermeniler vardı. Bu da Azerbaycan'daki Rusların % 92,2'sine ve Ermenilerin % 71,3'üne eşittir.

Bakü şehir nüfusunun iki sayım arasındaki gelişimi Müslüman toplumunun artmakta olan önemini göstermektedir. 1970'de Bakü, İslâm Cumhuriyet'leri arasında % 50,8 ile Müslüman çoğunluğunun sahip tek başkent idi.

Azeri Türkçesi Türk dillerini güneybatı, Oğuz, grubuna aittir

SSCB'deki Müslüman Türk halkları arasında en az Ruslaştırılmış olan Azerilerdir. Azeriyeci ana dilleri sayan Azerilerin yüzdesi 1959-70 arasında % 97,6'dan % 98,2'ye yükselmiştir. 1979'da ise bu yüzde çok ufak bir düşüş göstermiş ve % 97,9 olmuştur. 1970'de Rusçayı ana dili sayan Azerilerin sayısı 57.513, oranı % 1,3 idi, yani çok azdı. 1979'da Azerilerin yalnızca % 16'si kendilerini ikinci bir dil olarak "Rusçayı iyi bilir" grubunda görmekteydi.

Azerice, XIV. yüzyıldan beri edebiyat dili olarak kullanılmaktadır. Türk edebî dillerinden en az Ruslaştırılmış olanıdır. Son on beş yılda dikkate alınmaya değer olarak Rusça kelimelerden temizlenmiş ve yerlerine Türkçe, Arapça ve Farsçaları kullanılmaya başlanmıştır.

Salyany, Küba, Gökçay, Şeki, Sünni Zakatalı kentlerine birer tane bulunur. Diğer camiler, Kirovabad yakınındaki Gök İmam, Sumgait yakınındaki Meşet Ağa ve Bakü'den 40 km. ötedeki Buzavna köylerinde bulunmaktadır. Bakü Ruhani Kurulu, aynı zamanda, Batumi'deki Sünni, Erivan'daki Şii ve Tiflis'teki Sünni camilerini de kontrol eder.

Kural olarak, Azeri camilerinin hepsi "karma" karakterinde olup, hem Sünnilere, hem de Şii'lere hizmet görmektedir. Resmen tayin edilmiş hocaların yeterli sayıda bulunmaması sebebiyle aynı mollanın hem Sünni, hem de Şii ayinlerini yönettiği durumlar olabilir. Fakat mezarlardan ayrı ayrıdır.

Kafkasya'daki Müslüman eğitim kurumları yoktur. Şii hocalar Orta Asya'nın iki medresesi olan Buhara'daki "Mir-Arap" ve Taşkent'teki "İmam İsmail el-Buhari" de yetiştirilir. 1970'lerin Sovyet kaynaklarına göre, bin kadar gizli dua eviyle, yaklaşık 300 ana Kutsal Ziyaret Yeri yeraltı örgütleri tarafından oluşturulmuş Şii din örgütleri, Sovyetlerin ortak ihtiyaçlarına cevap vererek fonksiyon görmektedirler.

Azerbaycan'da İslâmîyetin şu andaki durumunu şöyle özetleyebiliriz. Şii "Klisesi", İran ve Irak'taki Meşhed, Kum, Necef, Kerbela gibi büyük dini merkezlerden 1928'den beri tamamen izole edilmiş durumdadır; Stalin'in ölümünden beri, Sovyet Şii liderlerinin 1940 sonlarında İran'a yaptığı bazı ender ziyaretler dışında temaslar kesilmiştir.

Son yıllardaki tüm Sovyet çabaları, diğerdışı bir şekilde

Müslüman grup arındandıktan daha fazla şartlandırılmaktadır.

Yerli faktörlerden en önemlisi, Azerbaycan'da geniş, dinamik ve gelişmiş bir Ermeni kolonisinin varlığıdır. 1970'de Azerbaycan'da yaşayan Ermenilerin toplamı, nüfusun % 10'undan daha az idi; fakat nisbi önemleri bunun ifadesi kat kat aşmaktaydı. Ermeni kolonisi temelde bir şehir toplumdur: 1970'de toplamın % 71'i olan 345.000 Ermeni Azerbaycan şehirlerinde yaşıyordu. Bunun 207.000'i başkent Bakü'de idi.

İhtilal öncesinde bile, Azerilerin seçkin zümresi Ermenilerle ilişkileri rakipleri saymaktaydı. Ruslar, toplumlar arasındaki bu rekabeti memnuniyetle karşılamışlardı, zira böylece kendileri "iki numaralı halk düşmanı" gibi daha elverişli bir duruma gelmiş oluyorlardı. İhtilal sırasındaki Ermeni aleyhtarlığı Azeri milliyetçiliğinin kalbine yaşıyordu.

Azeri milliyetçiliğini şartlandıran ikinci iç faktör, bu toplumun demografik canlılığıdır. Azerilerin doğurganlık oranı, Sovyet Müslümanları arasında en yükseklerindedir. Taciklerle Özbeklerden hemen sonra gelmektedirler. 1959'dan bu yana, ülkelerindeki gayri mülkimleri, yani Ruslarla Ermenilerin, sayımsı devamlı surette azaltılmaktadır.

Azeri milliyetçiliğini etkileyen üçüncü iç faktör, Azerbaycan'daki Rus hükümetinin karakteridir. Ruslar doğu Transkafkasya'yı birleşim kolonisine çevirmeye hiçbir zaman çalışmamışlar, hatta petrolün kazınmasıyla başlayan ekonomik canlılık döneminde bile, her dairesi enaltıncı kez

saf Şii kimliği değerleri en zayıf kalan faktör gibi görünmektedir.

Sınırlı Tarihi, Saf Azeri Kimliği, güneyli Azerilerle akrabalık ve dayanışma duygusuna ima eder. 1917 İhtilalinden önce çok az gelişmiştir. 1908-11 Tebriz İhtilali'nin Rus Azerbaycan'ında uyardığı güneyli kardeşlere ilgi duygusu, milli olmaktan çok, sosyal mahiyette idi. Azerbaycan'ın 1920'de Sovyetleştirilmesinden bu yana, Sovyet Azerilerinin kaybedilmiş toprakları geri isteme konusunda bir hak ileri sürdükleri görülmemiştir.

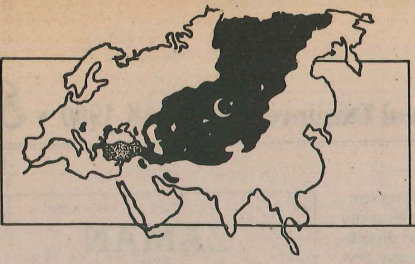
"Oğuz" Türkçülüğü Kimliği, Orta Asyalılar, Tatarlar gibi diğer Sovyet Türkleri ile araya bir mesafe koymayı, ama Türkiye Türkleriyle hismîliği ve dayanışma içinde olmayı belirtir. Bu, İhtilalden önce Azeri probleminin çözümü, Türkiye ile işbirliğinde yattığını düşünen ilerici radikal aydınların tutumuydu. Bu tür bir Türkçü kimliği hâlâ vardır, hiç değilse, Azeri aydınlar arasında.

Pan-İslâm Kimliği, İhtilal öncesinde, Azeri aydınların ılımlı liberal kanadı dini olaylara çok az ilgi duyar, İran'a düşmanca tavır takımı ve Osmanlı Türklerine yöneltti idarelerine itiraz ederdi. Osmanlı yerine, Volga Tatarlarına yönelmişlerdi. Bugün ise, Şii-lerle Sünniler arası farklılıkların genelde zayıflaması ve Orta Asya Türkleriyle daha sıkı temasların kurulması, bu tür kimliğin doğuşu üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Pan-İslâm Kimliği, Sünni-Şii farkını görmemişlerdir. Pan-İslâm Kimliği, Sünni-Şii farkını görmemişlerdir. Pan-İslâm Kimliği, Sünni-Şii farkını görmemişlerdir. Pan-İslâm Kimliği, Sünni-Şii farkını görmemişlerdir.

olduğu" ya da olabileceği bir ülke olarak görmeye başlamışlardır. Kuşkusuz, İran'daki ihtilalin Sovyet Azerbaycan'ını nasıl etkileyeceği konusunda bir değerlendirme yapmak için vakit henüz erkendir. Yine de, böyle bir etkinin muhtemel yönlerinden söz etmemiz mümkündür:

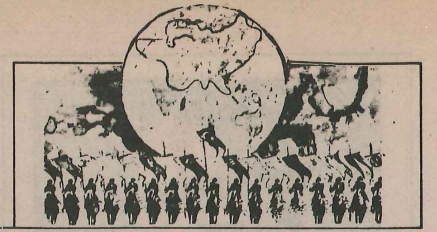
Humeynizm'in Sömürgecilik Aleyhtarı Cazibesi, Sovyet Azerilerinin gözünde "sömürgecilik" kavramı Rus hakimiyeti ile eş anlamlıdır. Bundan dolayı, Amerika'ya, daha geniş kapsamlı olarak, Müslüman olmayan batıların İran'daki varlığına karşı savaş tahrikleri, Azeri çevrelerine, Rusların Azerbaycan'a herhangibir bir müdahalesine karşı mücadeleyle teşvik şeklinde yorumlanmaktadır. İran'ı bize liderler, mesela, Ayetullah Şariyet Madarı, İhtilâl'den beri ilk defa Sovyet Müslümanlarını Rus zulmünden "azat etmek"ten söz etmişlerdir. Böyle çağrılara kadıklar tükali kalamaz.

Muhafazakar İslâmîyetin Dini Cazibesi. İran'daki son olaylar Sovyet Azerilerine muhafazakar İslâm gücünün gerek ideolojik, gerekse örgütsel seviyede kendini göstermesi olarak görülüyor. Eğer Tahran'daki bir avuç dindar muhafazakar, elinde Asya'nın en iyisi sayılan bir ordu ile dünyanın etkin polis teşkilatlarından birini hazır bulunduran bir rejimi alı edilemiş ise, o takdirde Rus sömürgeçliğine karşı mücadele hülyası düşülmüdüğü kadar umutsuz olmayabilir. İran İhtilâl Azerilere, İslâmîyetin, asırı muhafazakar karakterini kaybetmedi, dinamik bir gültelci güç olabileceğini de göstermiştir.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 25.2748

Yeni Düşünce TÜRK DÜNYASI

Azerbaycan kan ağlıyor..

Azerbaycan'da Kızılordu tanklarının Türkleri çoluk çocuk demeden ezmesine Türk milleti büyük tepki gösterirken, Türkiye'deki Azerbaycan Türkleri'nin kurdukları çeşitli derneklerde olayları düzenledikleri basın toplantılarıyla protesto ettiler.

Ö. FARUK KAYIR

Önce Sovyet Kamuyu hazırlandı

Azerbaycan'a müdahale öncesinde önce Sovyet kamuyu hazırlandı. Sovyet basın yayın araçları müdahale öncesindeki günlerde Azerbaycan'daki halk hareketini kötüleyen ve suçlu gösteren bir yayın faaliyetine giriştiler. Azerbaycan Türklerinin milli haklarını elde etme yolunda attığı her adım en olumsuz şekilde Sovyet kamuyuna sunuldu. Türkiye İran sınırındaki, Celilabad'daki, Lenkeran'daki, Dağlık-Karabağ bölgesindeki, Şaumyan'daki ve Bakü'deki olaylar Sovyet basın ve yayın araçlarında "aşırı alkol ve uyuşturucu almış serseriler tarafından çıkarılan olaylar" olarak halka yansıtıldı. Büyük öir kısmı hak arama ve uygulanan haksızlıklara karşı çıkma mahiyetindeki olaylar, serserilik, zorbalık, devlet gücünü zaflatmak, devlet malını tahrip etmek şeklinde kamuyuna sunuldu.

Azerbaycan'daki olayların ortaya çıkmasında ve büyümesinde birinci derecede etkili olan Ermeni saldırılarına ise Sovyet basın yayın organlarında gerçek yüzüyle yeraldı. Pek çok defa aksi gerek olduğu halde Ermeniler haklı ve mazlum taraf olarak lanse edildi.

Sonra Batı Kamuyu

Azerbaycan'daki olayların ortaya çıkışında merkez rolünü oynayan Dağlık-Karabağ problemi, geçtiğimiz yılda yeniden ortaya çıkışından itibaren Batı basınında geniş bir şekilde işlenmeye başlandı. Er-

yapanların daha sonradan Azeri Türkü olmadığı anlaşıldı. Bakü'deki olaylar abartılarak Sovyet basın yayın araçları ve Batı ajanları tarafından, 'Türklerin Ermenilere karşı katliama giriştikleri' yorumuyla aktarıldı.

Bu gelişmeler devam ederken, ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü **Margareth Tutwiler**, Azerbaycan'ın bağımsızlığına ABD'nin karşı olduğunu açıkladı. Sözcü, açıklamasında "Biz, 1933'den bu yana SSCB'nin toprak bütünlüğüne saygı gösterdik. Bu durum şuan da değişmemiştir. Biz yalnız daha sonra SSCB tarafından işgal edilen Letonya, Litvanya ve Estonya'nın bağımsızlığını istiyoruz" şeklinde konuştu. ABD'nin bu tavrı Azerbaycan'a karşı Moskova'nın girişeceği bir askeri harekate davetiye şeklinde yorumlandı. ABD'nin bu tavrı belirginleştirken Moskova bölgeye 11 bin kişilik özel bir birlik gönder-

Binlerce Türk Kızılordu tankları altında can verirken, Türkiye yardım çağrılarında kulak tıkadı. Türk Hükümeti olaylara İran kadar bile tepki göstermedi.

Azerbaycan'daki son gelişmeler

18 Ocak tarihli Los Angeles Times gazetesinde neşredilen birmakalede Washington'un Azerbaycan Türklerine bağımsızlık tanımması fikrine karşı çıktığı haberi yeralmıştır.

SÜLEYMAN PUSATOĞLU

nn İran ve Türkiye ile olan sınırlarını kapamayı görüptür. Bu garabetin sebebini **Komsomolskaya Pravda** gazetesinde yeni çıkan bir haberle izah etmek mümkündür. Bu habere Nahçıvan vilayetine sınır ötesinden silah sokulduğu yer almaktadır. Bu hem İran, hem de Türkiye'yi töhmet altına sokmak isteyen bir provokasyon olabilir. Gazete haberinin üstelik Erivan kaynaklı oluşu da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir.

Zaten Batı basını ki, buna Sovyet basını da dâhil etmek gerekir, bundan iki yıl önce Azeri-Ermeni mesleki patlak

ve yayın organlarına tesir edecek gerekeni yapmaktadır. Azerilerin maalesef ne Amerika, ne de Avrupada lobileri yok. Dolayısıyla basın ve yayın organlarına tesir edip, gerçeği dünya kamu oyuna anlatıp izah edebilecek bir vasıtadan yoksunlar. Tek güvendikleri kuvvet Türk olmaları ve hiç olmazsa bunu dünyada duyurmuş olabilmeleri. Türkiye Türklüğünden ve İrandaki Türklere destek beklemeleri de elbette tabiidir. Herhalde Eskimolardan medet umacak değillerdi. Nitekim sınırlardaki gösteriler İran ve Türkiye Türklüğüyle temas kurabilmek için girişilmiş hareketlerdir. Muttalıbovun Türkiye'yi ziyareti sırasında "Azerbaycan Türkiye arasında kültürel ve ticari anlaşmalar imzalanmıştır. Bunlar yakınlaşmayı sağlaya-

elbette. Ne varki, Türklüğün Azerbaycandaki bu şahısları Türkiye de, İran'da, Sovyetler de dikkatle yanasmak mecburiyetindedir. İranlı molaları Türklük sorununu İranda da uyanmasından korktukları için, Türkiye hem Sovyetlerle son zamanlardagit-tikçe düzelen siyasi, ekonomik, kültürel vs. ilişkilerini tehlikeye atmaya, hem de olaylara kayıtsız bakarak Azerileri yalnız bırakmamak için. Burada işi en güç olanlar yine Sovyetler. Sovyetlerin resmi ağızlar vasıtasıyla yaptıkları açıklamalara bakılırsa ordu kriz bölgesine âşâyışı temin etmek için gönderilmiştir. Yani Azeriler-Ermeniler arasındaki çatışma kan dökerek bastırılmaz istenseydi baş gün beklenilemezdi. Eğer meseleye kan dökerek hal çaresi bulursa, bu büyük

ihtilâfi Sovyet lideri için mühim bir imtihan niteliğini taşımaktadır. Kendi geleceği de muhtemelen bu imtihani kazanıp kazanmayacağına bağlıdır. Ayrıca Türkiye ile zaten iyi olan ve İran ile daha da iyi olması için çalışan ilişkileri birdenbire tehlikeye atmak da her halde Moskova'nın siyasetine uygun düşmemektedir. Fakat bütün bu ihtimaller dışında bir başka ihtimal daha mevcuttur ki, o da Azerilerin Ermenilere saldırımları için kıskırtılmış olmaları ve birkaç Ermeni öldürülünce bunun Azerbaycan asker sürmek için mazeret olarak kullanılmalıdır. Zira Mart ayında Azerbaycan Yürüksek Sovyet seçimleri var. Ermenilerin katlinden mes'ul tutulan Halk Cephesi'nin de bu seçimlerde çok iyi neticeler alacağı Moskova tarafından bilinmektedir. Askerin

mişi bile... Bölgeye sevkedilen birliklerin Ermenistan'a karşı hiçbir harekete geçmedikleri, buna karşılık Azerbaycan'ın bütün şehirlerini abluka altına aldıkları görüldü. Azerbaycan Halk Cephesi, Kızılordu'nun Azerbaycan'a girmesine şiddetle karşı çıkacağını açıkladı. Bu açıklamadan sonra kan döküleceği meydana olduğu halde Kızılordu Birliklerine kurulan barikatları aşarak Azerbaycan şehirlerine girme emri verildi. Halkın direnişini gözönünde tutan birlikler, başta Bakü olmak üzere Azerbaycan şehirlerine gece girmeyi tercih ettiler. Tanklar kurulan barikatları aşarak yüzlerce kişinin ölümü pahasına Bakü'yü ve diğer şehirleri işgal etti.

İşgale ve ilan edilen sokağa çıkma yasağına rağmen Azerbaycan Türkleri sivil direnişçi geçtiler. Bakü'de bütün meydanlar Azeri Türkleri tarafından dolduruldu. Meydan-

larda toplanan yüzbinlerce kişi işgale karşı çıktı ve Komünist Partisi I. Sekreteri **Vezirov**'un istifasını istedi. Olayların devam etmesi üzerine **Vezirov** istifa etmek zorunda kaldı.

Olaylar sırasında öldürülen Türklerin sayısı hakkında çeşitli açıklamalar yapıldı. Resmi açıklamalarda 50-60 kişinin askerler tarafından öldürüldüğü belirtilirken, Halk Cephesi kaynakları kesin sayım tesbit edilmediğini, ancak 1000'in üzerinde kişinin öldürüldüğünü açıkladı. Halk Cephesi ayrıca Azerbaycan şehirlerine gece girmeyi tercih ettiler. Tanklar kurulan barikatları aşarak yüzlerce kişinin ölümü pahasına Bakü'yü ve diğer şehirleri işgal etti.

İşgal öncesinde Azerbaycan Radyo ve TV istasyonları Ruslar tarafından yapılan sabotajlarla yayın yapamaz duruma getirildi. Buna karşılık Halk Cephesi bütün imkanlarını kullanarak Bakü halkını gelişmelerden haberdar etti.

İşgalin ilk anlarında, Kızılordu Birlikleri arasında bulu-

nan Ermenilerin Türklere karşı katliama giriştikleri, Azerbaycan Millî Merkezi Başkanvekili **Dr. Mehmet Kengerli** tarafından, Halk Cephesi kaynaklarına dayanarak açıklandı. **Kengerli** açıklamasında Rusların Ermeni askerleri geri çekerek yerlerine Özbek askerlerin gönderileceğini öğrendiğini belirtti.

20 Ocak günü telefonla görüştümüz Halk Cephesi kargahındaki yetkililer, Bakü'deki Salyankazarma garnizonunu ele geçirdiklerini ve direnişin temel noktasını bu garnizonun oluşturduğunu söylediler. Yetkililer Nahçıvan'da çatışmaların yoğunlaştığını ve Ermenilerin şehri havadan bombaladıklarını, işgalден önce Halk Cephesi'nin ele geçirdiği Lenkeran şehrinin Ruslar tarafından kanlı bir şekilde işgal edildiğini söylediler. Telefonla aradığımız Halk Cephesi ve

Vatan Cemiyeti'nin liderleri halkın önünde direnişe katılmaları sebebiyle telefonumuzu cevap vermediler. Ancak kargahlarda bulunan nöbetçiler çatışmalarla ilgili bilgileri bize aktardılar. Telefonla konuştuğumuz bütün Türklerin en çok merak ettiği konu Türk hükümetinin tavriydi. Özal'ın 'Onlar işi, biz suniyyet' sözlerini duyduktan sonra büyük üzüntüyle kapıldıklarını belirten Azeri Türkleri Türkiye'nin kendilerine sahip çıkmasını istedikleri.

Telefonla aradığımız Vatan Cemiyeti Başkanı **Bahadır Vahapzade**'nin de cenaze törenlerine ve mitinglere katılmak olduğunu öğrendik. Vahapzade'nin kızı **Gülizar Vahapzade** televizyonun yayın yapmadığını, radyonun ise çok kısıtlı yayın yapılabildiğini, gazetelerin çıkmadığını söyledi. **Gülizar Vahapzade** Rus askerleri tarafından şehit edilen Türklerin muhteşem törenlerle defnedildiklerini ve cenaze törenini liting ve cenaze görevini belirli. Vahapzade halen liderlerden ve halktan tutulan olmadığını söyledi. (22Ocak

Bu yazı kaleme alındığı 18 Ocak tarihine kadar olan Azerbaycan'daki olaylar değerlendirilmektir. Azerbaycan'daki olaylar bu tarihten sonra ürkütücü boyutlara ulaşmış ve yeni gelişmeler olmuştur. Ancak bu yazıda yer alan değerlendirmelerin büyük bir kısmının geçerliliğini koruduğunu görmekteyiz. Yazıyı okurken kaleme alındığı tarihi gözönünden uzak tutmayınız.

Yeni Düşünce

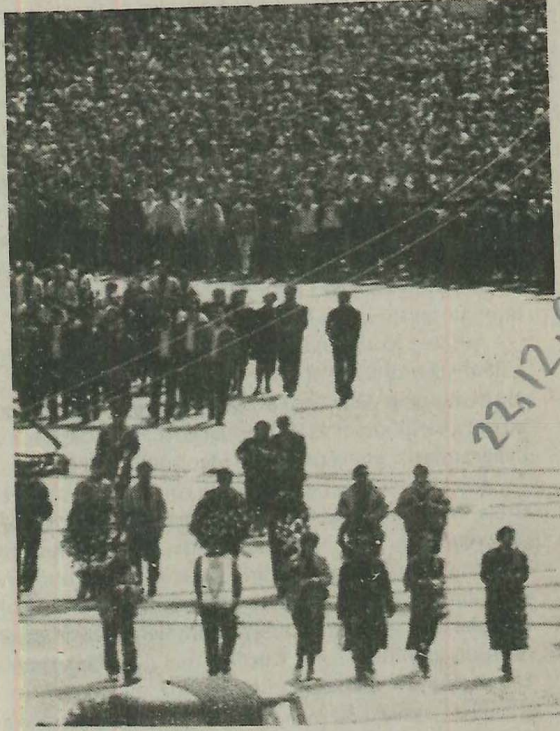
Letonya ve Estonya'nın bağımsızlık isteklerini desteklemektir." buyurmaktadır. Azeri-Ermeni çatışmalarında "asırlardan beri var olan husumet, buradaki halkların hesaplaşması"na indirerek meseleyi basitleştirmeye çalışmaktadır. Amerikalı müttefiklerimiz bu tutumu hem Türk'e tepeden bakan bir geri

mu imiş ki, efendiler kendilerinden sual olunmadan fikir beyân etmekte? Bu tavşana kaç, taziye tut demekten başka birşey değildir. Yeter ki Sovyetler Birliği karşısın, kabağ da bu arada Türklerin başında patlasın, Amerika da her zaman yapılagü iyi insanı elini (!) bu yaptıkları da uzatarak Güney Amerika, Güneydoğu

Azerbaycan:

Azerbaycan Halk Cephesi'nin birinci kuruluş yıldönümü

Azerbaycan Halk Cephesi'nin ilk gövde gösterisi olan "1988 Bakü Mitingi", geçtiğimiz günlerde, Bakü'de toplanan 300.000'i aşkın Türk tarafından kutlandı. Azerbaycan Türkleri, 1988 Bakü Mitingi'nin, Azerbaycan'daki "millî hareket" in ilk adımı olduğunu gururla ifade ediyorlar.

Azerbaycan Türkleri ve Ermeniler, Yüksek Sovyet'e başvurdu

Moskova Radyosu'nun haberine göre, Azerbaycan Türkleri ve Ermeniler, yaptıkları müstakil başvurularla, kendilerine karşı uygulanan şiddetin durdurulmasını Sovyet Parlamentosu'ndan talep ettiler. Her iki müracaatta da, Dağlık Karabağ konusundaki çatışmanın yol açtığı mülteci probleminden şikayet edildi.

Azerbaycan'daki işçiler de, 22 Kasım günü, Moskova'nın Dağlık Karabağ'daki yönetimine son verilmesi için bir günlük grev yaptılar.

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No ZE.2748

۳۳

آذری
۹۵
۱۳۰۱

AZERĪ

PTT ACELE POSTA SERVİSİ
APS ADRES ETİKETİ - ALINDI

Gönderici Yeni Düzince Zincirli sok. 18/8 Kocaköy / ANKARA	No.	Tarih	Saat	Ağırlık (Gr.)	2400 TL ücret alınmıştır.	Özel İşaret 18.9.88 68 ANKARA
	Konulan değer TL		Mali			

 Numaralı telefona
haber verilerek PTT Merkezinde teslimatı
istiyorum. İmza

Memur İmza

Stok No: 150 1 1651 (75x147) (3x50 Th.) 1988

ACELE POSTA SERVİSİ

